

Tipologia textual i lèxic del tractat “Vertaderas traçes del art de picapedrer” (Josep Gelabert, 1653)¹

Joan Miralles
Universitat de les Illes Balears

1. Introducció

Ja fa una partida d'anys que ens vam interessar per l'obra que és la base de l'estudi lingüístic que presentam: *Vertaderas traçes del Art de picapedrer*, del mestre d'obres mallorquí Josep Gelabert, datada el 1653, quan tenia 31 anys.² Es tracta del primer tractat d'estereotomia escrit en llengua catalana i, apart del seu interès des del punt de vista de la història de la construcció al nostre país, hi ha l'interès lingüístic, no menor. És mester tenir en compte que el segle XVII ha estat des de sempre el més poc conegut en matèria de llengua. Una vegada més podem constatar fins a quin punt els textos de caire científicodidàctic són els tipus de textos més adients per a conèixer el vocabulari tècnic, juntament amb els inventaris, elaborats pels notaris en ocasió d'una subhasta de béns, o d'un testament, etc.

És per aquest fet que decidírem incloure un petit fragment de l'obra a la nostra *Antologia de textos de les Illes Balears*, publicació en onze volums en total, que inclou textos literaris i no literaris des del segle XIII fins a la Guerra Civil referits a les Illes Balears.³ D'altra banda, aquests darrers anys hem contribuït també a l'edició i estudi pluridisciplinari de l'obra que ens ocupa, que ha duit a terme la UIB i que es troba en curs d'edició en què han intervingut historiadors de l'art, arquitectes i filòlegs.⁴

Malgrat l'interès de l'obra, s'havia mantingut inèdita fins que la Diputació Provincial de Balears decidí fer-ne una edició facsímil: *De l'Art de picapedrer* (Gelabert 1977). D'altra banda, la professora de la UIB Mercè Gambús en publicà, el 1989, un article a la

¹ Aquest treball s'inscriu en la matriu dels projectes competitius d'investigació “Constitució d'un Corpus per a la Gramàtica del Català Modern” (fiançat per l'Institut d'Estudis Catalans [PT2012-S04-MARTINES]), “Gramàtica del Català Modern (1601-1834)” (fiançat pel MINECO, Ref. FFI2012-37103), Digicotracam (Programa PROMETEO de la Generalitat Valenciana per a Grups d'Investigació en I+D d'Excel·lència [Ref.: PROMETEO-2009-042], “aquest és un projecte cofinançat pel FEDER de la UE”), “Grup d'Investigació en Tecnologia Educativa en Història de la Cultura, Diacronia lingüística i Traducció” (fiançat pel Vicerectorat de Tecnologia i Innovació Educativa de la UA [Ref. GITE-09009-UA]). Tots aquests projectes se situen en la matriu l'Institut Superior d'Investigació Cooperativa IVITRA [ISIC-IVITRA] de la Generalitat Valenciana (ISIC/012/042).

² L'article que presentam és una petita part de l'estudi lingüístic global sobre l'obra que es publicarà a l'Institut d'Estudis Catalans. La transcripció del text amb les notes, el capítol referit a la tipologia textual a Mallorca en el segle XVII i el glossari fan part també del llibre que prepara la Universitat de les Illes Balears sobre aquest tractat en què ha intervingut un equip d'historiadors de l'art, arquitectes i filòlegs.

³ *Antologia de textos de les Illes Balears*, de Joan Miralles i Monserrat, Volum I. Segles XIII-XVI, pròleg de Joan Martí i Castell, Institut d'Estudis Baleàrics, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006. El segon volum, publicat també el 2006, amb un pròleg d'Albert Rossich, tracta els segles XVII i XVIII, el tercer volum, de 2007, amb un pròleg de Joan Mas i Vives, és la primera part del segle XIX, el quart volum, de 2008, és la segona part del segle XIX, el cinquè volum, de 2009, és la tercera part del segle XIX i hi consta la contribució del Govern de les Illes Balears i la Conselleria d'Educació i Cultura, a més de les dues entitats ja esmentades en els anteriors volums. El sisè volum, de 2010, és el darrer publicat i és la quarta part i darrera del segle XIX. Hi consten les mateixes entitats patrocinadores que l'anterior volum. Els volums set, vuit i nou, estan a punt per a ser publicats i es refereixen al segle XX a Mallorca. Actualment estam treballant en el volum deu, sobre les Pitiüses.

⁴ L'obra en curs sobre *Vertaderas traçes del Art de picapedrer* que es fa a la UIB és a càrrec d'un equip pluridisciplinari amb diversos col·laboradors encapçalat per Joan Muñoz, arquitecte, Mercè Gambús, historiadora de l'art i Joan Miralles i Monserrat, filòleg. Està previst que l'edició de l'obra surti a finals d'any 2013.

revista “Mayurqa” en què ja parlava de l'autor i la seva obra i sobre el seu lloc en l'arquitectura mallorquina del segle XVII (Gambús Sáiz). Darrerament, l'arquitecte Enric Rabasa n'ha fet una nova edició, amb el text bilingüe, català i castellà, amb les corresponents traces i un minuciós estudi des del punt de vista arquitectònic (Rabasa). També, són diversos els congressos en què hi ha hagut contribucions sobre el tema.⁵

L'estructura de l'obra es compon de la següent manera: pròleg, introducció, l'obra, l'autor, tipologia textual en el segle XVII, tipus de textos en la història lingüística de Mallorca, criteris d'edició del text, estudi lingüístic: les grafies, fonètica, morfosintaxi, lèxic, taula de formes verbals, transcripció del text, bibliografia i sumari. Dins l'estudi lingüístic del text destriam sempre les Ordinacions d'en Santacília, text del segle XIV, que es troba a la primera part de l'obra, de la resta de l'obra pròpiament dita, del segle XVII (1653), que és l'original de Josep Gelabert.

Pel que fa al capítol d'agraïments, cal citar en primer lloc la contribució de Maria Salvà per la seva tasca, de manera especial en la primera versió de la transcripció del text i en l'elaboració de la taula de formes verbals i d'Antoni Ignasi Alomar, sobretot pel desenvolupament del text a través del programa de concordances. D'altra banda, hem d'agrair l'ajuda de la nostra col·lega de la Secció Filologica de l'IEC, Gemma Rigau, en la revisió de la morfosintaxi, de Josep M. Mestres, en la supervisió de la puntuació del text i dels col·legues del departament de filologia catalana i lingüística general de la UIB, Joan Melià i Nicolau Dolç, en la lectura crítica de l'estudi lingüístic.

2. L'obra

El tractat que ens ocupa te per títol *Vartaderas traças del Art de picapedrer*, segons consta en el pròleg de l'autor, mestre “Joseph Gelabert, picapedrer natural de Mallorca,” que enllestí l'obra “a 31 año, 4 meses y 11 dias de la sua edad. Fet als 7 de maig del año 1653”(fol. 3r). L'obra és el tractat d'estereotomia de la pedra més antic en català, que conté les traces per a dur a terme diferents tipus de peces de construcció amb les corresponents explicacions, passa a passa, de manera especialment didàctica.⁶

El manuscrit fa part del patrimoni documental del Consell Insular de Mallorca i es conserva a la Biblioteca de Cultura Artesana, ubicat a l'edifici de la Misericòrdia de Palma, on es conserva un altre ms., de l'any 1752, titulat *Compendio de la montea y cortes de cantería*, l'autor del qual és Vicent Pinyó, mestre d'obres de la ciutat de València. La signatura del llibre de Gelabert és C-141C i el registre actual del ms. és el número 14906, de data 3 de juny de 1985. Segons l'arquitecte Pep Alcover, que va fer el pròleg de l'edició facsímil de 1977, el ms. procedeix de l'Arxiu-Biblioteca de la Diputació Provincial de les Illes Balears.⁷

El manuscrit té cobertes de pergamí, flexible, però el cos de l'obra interior és format per 165 folis en paper, incloses dues guardes, a l'inici i a la fi. En el paper s'observen

⁵ Podem fer un esment especial del simposi que tingué lloc a Palma el 2007, organitzat pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, en què participaren Enrique Rabasa, Mercè Gambús, Andreu J. Villalonga, Concepció Bauzá de Mirabò, Miquel Ramis, Sebastià Caldentey, Neus Garcia i Pere Rabasa. Per a més informació, el lector pot consultar la bibliografia que oferim al final de l'obra.

⁶ Un altre ms. en català, una mica més tardà, és el *Llibre de trasas de viax y muntea*, de Josep Ribes i Ferrer, conservat a la Biblioteca de Catalunya, el qual data de 1708.

⁷ Prenc aquestes dades i, en general, les que segueixen referides a la descripció del ms., del treball en premsa d'Isabel Garau: *Estudi del manuscrit sobre l'Art de picapedrer* de Josep Gelabert, que prepara la UIB i en què col·laboram diversos investigadors dels àmbits de l'arquitectura, la història de l'art i la filologia. L'edició facsímil *De l'art de picapedrer*, de Joseph Gelabert (Palma de Mallorca, 1977), promoguda per la Diputació Provincial de Balears, l'Instituto de Estudios Baleáricos i el Consejo Superior de Investigaciones Científicas donà a conèixer aquest ms. i al cap de pocs anys vingueren les contribucions de Mercè Gambús, Enrique Rabasa, etc.

diferents gramatges i set tipus de filigranes. Les mesures del llibre són 289 mm x 215 mm i el llom mida 280 mm. El llibre no tenia foliació antiga, però sí que l'autor en va numerar les traces. La foliació actual és moderna, data de l'any 2007. Una única mà escriví tot el ms., tal com podem observar per l'anàlisi paleogràfica i, també, lingüística, del text. Els 165 folis que conté el llibre estan distribuïts en 23 quaderns. En el ms. observam també fins a 14 reclams. L'estat de conservació és regular, però és perfectament llegible, tret de comptadíssims casos. L'escriptura del ms. és la humanística inclinada o cursiva del segle XVII. Hi destriam diversos signes de puntuació amb criteris sovint indefinibles. Això ens ha duit a regularitzar-ne l'accentuació i la puntuació tal com explicam a l'apartat dels criteris d'edició.⁸

L'obra comença amb el títol, autor i data d'elaboració (fol. 3r), seguit d'un pròleg de l'autor amb l'objectiu i la història del projecte amb algunes dades personals especialment interessants (fol. 4r i 4v). Segueix després l'apartat de les “consuetuts de la ciutat de Barcelona sobra las servituts de las casas e honors vulgarment ditas d'en Santacília,” conegudes, simplement, per *Ordinacions d'en Santacília*, que daten del segle XIV i que foren publicades per primera vegada a finals del segle XV i reeditades després en diverses ocasions. Són, en total, 73 ordinacions (fol. 6r-11r).⁹

El cos de l'obra pròpiament dita consta de dues parts. La primera comprèn les traces manuals i la segona les biaixes i de major mestrança. La primera va del foli 13v fins al foli 65v i conté 52 traces sobre temàtica diversa: la manera de fer una escairia, la figura per representar un quadrat, un vuitavat, un redó i un perllongat, els cinc arcs principals, diferents tipus d'arcs, portals, finestres, calderes de saboner, pilars, caragols, ons, voltes, girants de claustre, bombarderes i colls de pou.

La segona part, des del foli 66v fins al 161v, més extensa i complicada, conté la resta de traces (de la 53 fins a la 136) amb els següents tipus: arcs, portals, revolts, pitxines, finestres, bombarderes, escales, naies, voltes, cimboris i capelles.

El darrer apartat es refereix a la “Taula de todas las trasas de la primera y segona part” (fol. 162r-164v). En general, la composició dels texts consta d'una part expositiva en el foli verso, a l'esquerra, mentre el foli recto conté el dibuix o traça corresponent, a la dreta del lector.

3. L'autor

Per la informació que tenim de Josep Gelabert, a través de l'article de Mercè Gambús (778) sabem les següents dades: “De origen mallorquín nació en febrero del año 1622. Se inició en el aprendizaje de la albañilería siguiendo la tradición familiar, pues su padre Josep Gelabert era también maestro de obras. En el año 1644 obtuvo la maestría, y en 1651 emprendió la elaboración del presente texto, el cual concluyó en 1653 a la edad de 31 años.”¹⁰

⁸ Segons informació d'Isabel Garau, la foliació actual té l'origen amb motiu del préstec del llibre per a l'exposició “Pere Compte. Mateo Carnilivari”, organitzada pel Consorci de Museus de la Generalitat de València, l'any 2007. En el treball esmentat, Garau ens especifica, amb l'ajuda de Montserrat Funtanet, restauradora de paper de l'Arxiu General de Consell de Mallorca, la descripció dels quaderns i de les filigranes i, en general, l'estructura material del ms., actualment en procés de restauració al taller de l'Arxiu General.

⁹ Les *Ordinacions d'en Santacília* juntament amb d'altres compilacions foren publicades per primera vegada el 1495. “L'obra estava constituïda per dos volums. El primer comprenia la legislació de les Corts (usatges, constitucions, capítols, actes de cort), a més dels Costums de Catalunya i les Commemoracions de Pere Albert. En el segon es reunien les disposicions del sobirà (pragmàtiques, sentències arbitrals, etc.) a més del Reconoverunt proceres i les Ordinacions de Santacília” (Ferrer i Obiols). Més tard les *Ordinacions* serien publicades de nou el 1588-89.

¹⁰ En realitat, si tenim en compte que dia 7 de maig de 1653 tenia 31 anys, 4 mesos i 11 dies, Josep Gelabert degué néixer el 28 de desembre de 1621.

La presència del llinatge *Gelabert* a Mallorca data almenys del segle XIV, sota la forma *Gilabert*. A la llista d'homes d'armes dels pobles de la Part Forana de Mallorca, elaborada arran de la guerra amb Castella (1359), trobam un *Gilabert* a la llista de Montuiri. Tenim també un *Andreu Gilabert* a Alaró i un altre a Sencelles, un *Barthomeu Gilabert* a Artà, un *Berenguer Gilabert* a Inca, un *Bernat Gilabert* a Bunyola, un *Bertran Gilabert* a Artà, un *Guillemó Gilabert*, també a Artà, un *Jacme Gilabert* a Rubines (Binissalem) i un altre a Sencelles, un *Jacmó Gilabert* a Rubines, un *Nadal Gilabert* a Artà, un *Paschal Gilabert* a la parròquia de Sant Miquel, un *Pere Gilabert* a Artà, a Rubines i a Sant Joan i un *Pericó Gilabert* a Rubines. Pel que fa a les llistes de contribuents a l'impost del monedatge (o morabetí), tenim un *Gilabert* a la parròquia de Sant Jaume de la ciutat de Mallorca (de mitjan segle XIV), un altre *Bartomeu Gilabert* a la llista del monedatge de la parròquia de Santa Eulàlia (1336), i una *Gilaberta* a les parròquies de Santa Eulàlia (1336) i una altra a la de Sant Miquel de la ciutat de Mallorca (1390) (Miralles i Montserrat 1997).

El mateix *Art de picapedrer* ens pot servir de font d'informació d'algunes dades biogràfiques de l'autor i de la seva manera de ser. En el foli 3r ens consta el títol de l'obra, la voluntat didàctica i l'edat de l'autor i la datació de l'obra:

Vertaderas traçes* del Art de picapedrer, de les quals sa poden aprofitar molt fàcilment tots los qui desitjen asser mestras aprimorats de dit Art, sols sàpien llegir y conèxer las cifras. Compost per mestra Joseph Gelabert, picapedrer natural de Mallorca, a 31 any, 4 mesos y 11 dies de la sua edat. Fet als 7 de maig del any 1653.

En el pròlech an el lector (fol. 4r), ens manifesta de nou l'objectiu de la seva labor i, alhora, l'origen del projecte:

A lo menos jo, per curiositat, assent de edat de 18 anys, poc més o manco, volguí escudriñar el parer de alguns asirca de* algunas traces dificultosas, y, veent tanta diversitat de opinions, em trobave sens poder determinar ana qual avia de donar crèdit; y axí que, després de aver pesat set anys de mon axamen, mogut de bon zel, em som posat a estudiar per veura si trobaria una regla certa que, seguint aquella, no i agués perill de enar engañat. Y, per aquest afecta, é trebellat dos anys y, a forsa de mon treball, é trobat lo que cercave, advertint que todas las traces dificultosas antes de posar-las las é quantrafet* y molt apurades.

Josep Gelabert és conscient que duu a terme una obra nova sense precedents locals i, alhora, insisteix en el fet que, llevat de dues excepcions, tant les traces com la seva execució són obra seva:

Sols me falta advertir que de muchas Ciències y Arts sa tròban llibres en estampa y los qui componen més a lo modern / poden pendra el parer y la autoritat dels autors més antichs. Y jo (encara que no meresca nom de autor, ab tot axò), ab lo que é compost, no é pogut pendra la autoritat de nigú, perquè de aquest art no à exit a llum altra llibra ab lectura y declaratió de trases. Tan solament ab las dos primeras capellas, que són quadrade y perllongade*, em som ajustat an el parer de un mestra tingut a molt bona raputació, que ja fas mentió de ell a son lloch. En tot lo demás, em som resolt ab lo meu concepta y ab la experiència que é tingut de las trases després de aver-las quantrafet* (fol. 4r i 4v).

En el pròleg es cura en salut tot advertint que li sien perdonades les possibles faltes. Tanmateix no s'està de dir que sovint els qui critiquen més ho solen fer més que res per ignorància o per enveja:

Ja sé que tots los qui componen estan subjectas a que los qui lligen hajen de despresiar las suas hobras; encara qu'és veritat que, de ordinari, los qui

despresien són los més ignorants ab la matèria que lligen. De altra part, lo qui més ma dóna ànimo és veura *que* per el món sa tròban autors de gran fame qui an compost Arquitectura, Astrologia, Geometria, Arismèthica, Matemàtica y otras Cièncias, y, per molt que sien estats puntuals ab la sua compustura, no dexe de asser murmurats de ignorants per no entendra y de sapients de pura enveja. Pues si tan grandiosos ingenis estan aparellats a sufrir tants infortunios, assent el meu tan mínim en comperatió de aquells, no és molt que sia despreat, y que diga cade qual lo que li apareixerà de las mies hobras. Lo cert és que no és tret a llum aquest llibra ab intent que m'ajen de donar níguna alabansa, sinó per cumplir mon desitx de trobar una regla certa, com tinch dit, y per servir y aprofitar a tots los qui gusteran de mon treball, suplicant molt umilment an el lector que m perdon les faltes, y, si per sort no m'an de ser perdonades, suplihc [*sic*] an el qui's troberà sens ellas que m tir la primera pedra (fol. 4v).

Un dels trets del caràcter de Gelabert és l'esperit didàctic que el mou sempre i, en aquest sentit, la conseqüència és la voluntat de precisió i exhaustivitat que manifesta en les explicacions:

Aquest arc per ser tan fàcil no té nesestat de explicar el modo de picar las pedras. Asò se entén per el qui ja està exersitat en treballar del art de picapedrer, però per un prinsipiant lo fàcil parex dificultós, y per exa causa trop que tanmatex és a son lloc resitar el modo”(fol. 16v).

No m paragué aver-o de scriura entanent que era cosa escusade. Després vatx considerar que en cosas de primor parex que la explicatió mai basta, y axí prenint per acempla una capella quadrade fas la relatió següent (fol. 151v).

[...] després de aver compost 131 trasa[s] em paragué *que* aquellas no-s porien aribar a major finesa, y després de aver discoregut mitx any trobí *que* lo revolt fondo de nombra 90 (encara *que* és veritat *que* posant-lo en obra ab aquella horde està molt bé y concorda puntual, ab tot axò) poria aribar a major perfectió, y per no tenir rres sobra cor* y poder presiar-ma que las trases que é compostas no-s poden millorar, é determinat posar aquest revolt fondo, qui és a la altra plana, ab altra modo y estil, que encara *que* no vénga areglat ab los altres, en asser dins el llibra, és fàcil de trobar”(fol. 155r).

Així i tot, fa observar, en alguns casos, que les explicacions poden ser sobreres:

Lo demés pot restar a discreció del mestra, que tot no-s pot scriura (fol. 104r).

Aprés de fet lo cap fer los regrasos, tot lo demés sa pot entendra per discreció (fol. 106r).

No dexa de aver-i diversitats de parers entra los menestrals, tant ab los revolts com en las pitxines, les quals é posades tanbé difarents del modo qu'estan al uso, perquè si no-m som pogut acomodar ab los revolts, menos me som pogut acomodar en las pitxines y avent-las jo quantrefetas totas, é trobat cosas que val més dexar-las an el tinter que aver-las de scriure (fol. 106v).

El modo de aver-la de obrar per el qui està ben al cap de los biaxos és fàcil de entendra, y per exa causa la explicatió la dex a discreció del curiós lector (fol. 116v).

Alguna cosa à de restar a discreció del mestra, perquè per molt que estiga espezifcat per escrit, si lo mestra no penetra alguna cosa no treurà a llum algunes cosas que tinc notades. Lo sert és que si estas escalas fòsan a mon gust tendria major devotió en ellas y aguera escrit en més copiositat (fol.123v).

En diverses ocasions fa esment també dels seus mèrits per quant es tracta d'una invenció pròpia:

Aquest modo és inventió mia, que a mon gust és el modo més fàcil de tresar, de

entendra, de enseñar y de posar en obra (fol. 23v).

Ara últimament de inventió mia é tret a llum esta qui està present ab esta forma (fol. 57v).

Aquesta volta per aresta també és de inventió mia (fol. 58v).

El modo de tresar los sintells y les filades ab los capelsats és puntual com la tercera volta volta [*sic*] per aresta perllongade feta de inventió mia (fol. 59v).

Asò és altra escala capelsade de inventió mia (fol. 124v).

Coll de pou de altra modo de inventió mia (fol. 163r).

Això no obsta perquè en alguna ocasió no en vulgui justificar la lloança pròpia:

No u dic per ser inventió mia, que ella de si matex ja dóna a entendre la sua finesa (fol. 57v i 58r).

No la alab per ser de inventió mia, que mai estas escalas les é tingudes a bon concepta, però, ab tot axò, si sa agués de fer trop a mon [parer] que esta seria més ermosa y més fàcil que todas las altres (fol. 124v).

El tremp pràctic i, ahora, estetic, de Gelabert és observable en els seus comentaris:

y en ocatió, si sa agués de seguir, se'n podria apresiar el mestra per asser curiositat gallarde (fol. 25v).

No dic jo que fàsan mal ni que estiga quantra art, perquè cade u va a son gust, però a mon gust sempre que un pilar dóna rahó a dos arcs de igual grandària y de igual sintell, axí com està a la plana que's saguex després de esta, en tal cas trop que fer una mitra li és molt natural y és molt ermosa a la vista, y ab esta trasa lo arch gran té dues emplàries del arquet, y assent tan difarent una mitra és molt dificultosa de acomodar, y jamás per aver-o de enseñar a un prinsipiant (fol. 27v).

La major part de los menestrals viuen engañats ab esta trasa, perquè fan lo sintell del revolt escasà natural, y és molt gran engañ que crega nigun home que de aquell modo pugua concordar puntual per el revolt (fol. 29v).

en moltas hocasions lo mestra no pot estar tant solament ab lo art, sinó que és nesesari que aja de posar ab dita obra tota la discreció que pot, de tal menera que conega a la vista que tenga un bon parèxer (fol. 117v).

Després de axò, veura aquellas faxas qui pújan disminuïdes en tanta finesa que verament és obra curiosa y parfeta, que per curiositat y adorno de la hobra é posat aquest simbori tan solament en perfil (fol. 128v).

[...] y de aquexa manera des de el formeret a la give lo llit sempre va recta y mai sa pert lo regràs natural, y asò és regla asentade y per mi molt experimentade, y tots aquells que feran lo contrari no feran la hobra ab la puntualitat dagude. Asò é scrit per desengañar a alguns qui pretenen que los regrasos an de enar engalavernats, que és molt gran engañ y és voler treura la hobra de la sua naturalesa (fol. 154v).

En algun cas s'hi mostra també l'orgull professional i l'interès per l'estima pròpia:

Si jo agués compost aquest llibra per mi tan solament no aguera posat esta trasa, ni un portal que li diuen vulgarment portal de apotecari ab juntas a plom, que ja'l troberan més avant del llibra, ni escales capelsades, ni una capella ab una clau penjant, perquè a mon gust són inventions de poca inportàntia. É-las posades perquè algun curios no entenga que jo estic dejú* de ellas (fol. 36v).

[...] y dic que aquesta és la més natural, la més fàcil, la més parfeta y la més ermosa de todas las otras. No u dic per ser inventió mia, que ella de si matex ja dóna/ a entendre la sua finesa. (fol. 57v).

[...] y dic *que* los curiosos qui an profesat lo art de picapedrer fins lo dia de vui en rahó de voltas per aresta poden asser aribats a la matexa perfectió y a la

mateixa finaça però a més nigú, etc. (fol. 58v).

Lo sert és que per mi los tinch tan avorits que no·ls puc veura. Ara últimament de ma indústria los é posats a tots a mon modo y a mon gust, y estic sertísim que són ermosos a la vista, fàcils de tresar, fàcils de enseñar y pocas retxas, qui és lo millor, y si lo mestra treu bé de trasa y llevora just troberà que no méntan tant com un atamó*, y asò és parlar de experiència per aver·los jo quantrafets (fol. 96v).

Ja la pot notar el curiós a esta trasa per ser tan sutil, tan curiosa y tan gallarde (fol.101v).

[...] y si un mestra posàs en obra una pitxina com aquesta y tragués de trasa bé y llevoràs just sa podria apresiar de aver fet una obra perfeta (fol. 106v).

y guardant jo aquesta horde sé que aniria molt sert, molt segur, molt descansat y sens temor de esgarrar la hobra (fol. 115v).

Asò és cosa que ben considerade no ve a inportar per niguna via, que encara que alguns dígan que·s fa per donar claror a alguna finestra o a algun portal de estudi* jo trop que són qüentos. Jo a lo menos no aconselleria a nigun home qui agués de obrar en sa casa que fes tal obra, y axí, perquè no entengués el qui mirerà aquest llibra que jo em som trobat curt en exa matèria n'è posades no tan solament una sinó tres difarents (fol. 122v).

[...] que capella sisevade no n'i à en obra en tota Mallorca ni n'i pot aver sinó d'esta manera, aconorten·sa de posar una give a lo enfront an el mitx y es pot fer, però trop que doneria enfado* an el retaula de la capella, y per exa causa no u trop bona inventió, y lo que é dit que de sisevade no n'i à ni n'i pot aver, sinó del modo que tinch dit, sa entén de capella qui tenga uberta per un arch prinsipal com las demás, que si volguesen fer una capella sisevade closa qui tengués sis peñades iguals, semblant an aquella de las Dolors, axò és facilísim de fer, y asò el qui no u volrà creura que u prof, que jo per mi ja u tinch provat (fol. 137v).

[...] asò és regla asentade conforme se'n poden veura en obra a la Ceu, a la Llonje, an el Sindicat y a altres llochs; de manera *que*, si an el revolt fondo de nombra 90 se li volgués compondra una mol·lura, no li pot concordar, y asò per rahó que, axí com los regrasos no aríban an el llivell tot aquell trast que tenen aquells ploms des de el llivell an el sintell repugna ab los regrasos del sintell en amunt, y qualsevol menestral qui entendrà en asò lo contrari, que u prof y que·n fasa la experiència, que jo per mi ja la tinch feta (fol. 155r).

Gelabert també manifesta el seu sentit de la responsabilitat professional i de la jerarquia pràctica en el coneixement i en la destresa dels menestrals que es dediquen a l'ofici:

Després de axò, veura aquellas faxas qui pújan disminuïdes en tanta finaça que verament és obra curiosa y parfeta, que per curiositat y adorno de la hobra é posat aquest simbori tan solament en perfil. Rellevant a part las guarnises, faxes, vasas y capitells (que axò no u pot fer un picapedrer si no està molt ajustat a la arquitectura) tot lo demás enclou en si dues trases (fol.128v).

Asò és el modo més fàcil y més clar que·s pot donar a esta trasa y en afecta que és molt curiosa, y si un menestral la agués de posar en obra y la tragués puntual sa podria presiar de fer una obra curiosa y de mestransa, que verament esta trasa no és per tothom sinó per el qui la entén (fol.145v).

[...] perquè la trasa fos més clara no l'è señat en negra sinó ab aquells pics com sa dexta veura, y és un camí molt segur y molt clar y fàcil de entendre. Asò sa entén per el qui té discurs suficient, y si a la altra plana é dit que aquella trasa no és per tothom en molta més rahó o puc dir de esta, que per asser perllongade té

molta més mestransa (fol.146v).

La pesa qui à de fer la clau convé treura-la de trasa ab tal finesa que los quatra regrasos vagen inclinats puntualment a son lloch, no lo demás pedreñ, so és per lo arch principal, formarets y gives se pot fer picar a qualsevol fadri* perquè aporta poca dificultat (fol.152r).

En alguna ocasió manifesta també la voluntat de persistència en el temps a través de la feina feta:

[...] y l'he treta perquè de dita curva no sa'n perdés la memòria, però suposat és voluntari ab los altres portals de racó, no és mon intent aver-la de treura (fol. 74v).

É-l posat así sols per tenir las inventions de què fins vui sa té memòri, y tanbé per poder-lo enseñar si sa ofarex (fol. 93v).

No tinch que explicar el modo de fer la trasa per ser tan fàcil, perquè és sert que per poca mestransa que tinga un menestral la treurà a llum, y lo intent que é tingut a posar-la an aquest llibra no és estat sinó per tenir casi de tot lo que es té memòria (fol. 121v).

No hi falta tampoc alguna al·lusió a l'examen que havia de passar el picapedrer per a esdevenir mestre:

[...] perquè en rigor asò són dues trasas agermanades una ab altra, é-la posade per curiositat y tanbé per enseñar a algú per què a los acsàmens sa acostuma demenar (fol. 87v).

No sabem de cert el grau d'instrucció de Gelabert però sens dubte devia ser una persona que a més de ser hàbil en les mans per la via pràctica¹¹ devia tenir uns estudis mitjans. I, òbviament, a pesar de la seva joventut devia conèixer els professionals de la pedra del seu temps. Trobam en aquest sentit les mencions d'Antoni Rosselló, mestre d'obres de la Sala:

Mestra Antoni Roselló, qui sia en glòria, el qual fonc mestra de la Sala, avia sentit parlar de pitxina de cantó, la inventió de la qual és que si a cas un home volgués sonfreñar* una cantonade per rahó de donar pas a carros o cotxos, y a la altària del primer sòtil volgués cobrar la aresta, en tal cas estaria molt a son lloc fer una pitxina y, com de dita trasa a Mallorca no s'en tenia cognisió, lo dit Roselló la féu aportar de Barcelona, tresade y quantrafeta, y li costà 60 reials castellans, y quant lo dit mestra la va veura trobà que no era lo que ell sa pensave. No digué ell que no estigués bé, sinó *que* pensave que fos una inventió més curiosa, y aqueixa matexa ja la tenen y obsérvan alguns menestrals (fol. 112v).

En el mateix apartat esmenta son pare, Josep Gelabert, també mestre d'obres:

Pesat algun termini de temps, mestra Joseph Gelabert, mon para, imeginà que una finestra de cantó plena seria perfetament una pitxina de cantó, y ab esta consideratió la va trasar y quantrafer y la tragué a llum, y és molt abonade de un mestra tengut a reputatió del millor de Mallorca, y la inventió de ella és lo matex de aquesta, sols és difarent que del modo que mon para, qui sia en glòria, la tragué a llum té molta copiositat de plantas y retxas y és molt dificultosa de entendra. Ara últimament jo en ma indústria l'é reduïde a molt gran facilitat sens aver de treura plantes de lilit ni de duella ni rellevaments de duellas ni de tradosas (fol. 112v).

Asò és altra escala capelsade difarent de la altra. Aquesta m'à enseñade mon para, en glòria sia, y tanbé l'é vista tresade a altres parts (fol. 123v).

¹¹ Recordem que son pare era també picapedrer i que ja als 18 anys ja s'havia proposat “escudriñar el parer de alguns acirca de* algunas traces dificultosas” (fol. 4r).

En alguna altra ocasió fa un esment general dels mèrits arquitectònics dels menestrals antics:

No u dic jo per corregir ni menspreiar los menestrals antics, antas bé entenc que éran hòmens molt aprimorats; però s'á de considerar que com ells foren, per lo menos a esta ciutat de Mallorca, los inventós de la munteria, / és sert que no porien pendra llum de altra per quant no n'í avia encara, y trop que feren més ells ab lo que inventaren que nosaltros coregir algunes cosas prenint axperièntia de las suas obras. Y axí parex que, de dret, los toca donar-los molt gran alebansa per aver tret a llum una ciència tan remuntade que, si un curiós sa posa a mirar per menut la Catredal y considera la compustura de aquellas columnes compostas ab tan gran horde, la distàntia que tenen las de una part ab las de la altra, la grandesa de aquells arcs prinsipals del nau major, la hordonansa de todas las capellas, en perticular una que n'í à de sinch claus, ab la qual estan enserrades tantes curiositats y tantes finesas, ve a ser una cosa qui pasma; que, per asser Mallorca illa y terra no molt gran, sa poden tenir per ditxosos de tenir dos edificis tan superiors com són la Catredal y la Llonje, que, güerdant el decoro a la Catredal per asser de major grandesa, dic que qui vol veura curiositats, correspondèntias de mol·lures y obres ben trebellades vaja a la Llonje (fol. 130r i 130v).

O d'algun menestral en particular, per bé que no n'esmenta el nom:

Dins la capella de Nostra Señora del Roser n'í à una en obra de pedra de Sentañí molt ben treballade y posade a son punt, que tots los menestrals qui vivim tenim obligatió de alabar lo ingeni del menestral qui l'à posade en forma (fol. 145v).

En una altra ocasió Gelabert fa menció del mestre Joan Antoni Oms, un dels membres més conspicus de la saga d'escultors d'aquest llinatge:

[...] mestra Joan Antoni Oms, scultor y arquitecto, qui és home tengut a reputatió del millor de aquest Regna de Mallorca, diu y confirma lo matex que nosaltros diem” (fol. 136v).

Finalment, Gelabert al·ludeix a un menestral del qual desconeixem la identitat “el qual és el més abonat de tots los altres tant per ciència com per experièntia”:

No i à dupta que las cièntias com són theologia, estrologia, artografia, geometria, arismètica, matemàtica y també lo nostro art de arquitectura és sert que sempra sa emprimen* y los ingenis sempra van remuntant a més facilitat y major finesa, y parex que la rahó per si matexa / resplandex y dóna a entendra que esta lley és més curiosa y més fort *que* las antigas, mes se à de saber y entendra que, de vint anys a esta part, poc més o manco, és exit a llum un menestral, el qual és el més abonat de tots los altres tant per ciència com per experièntia, y aquest tal, ab la sua opinió, no pot consentir que a la capella quadrade sa trega formeret de nient, sinó que vol que lo sobratest servesca per todas quatra parts, y a la capella perllongade vol que lo sobratest servesca per lo enfront, y per las dos parts estretas sa trega un formeret ordinàriament del modo que sa acostuma, de menera que ell tan solament està ab la sua opinió. Los altres mestras no an volgut mai abresar esta lley, donant cade u las rahons que li aparex en contrari, que aver-las de resitar per menut saria cosa prolixa. Basta prou que aquest que tinch apuntat diu que, axí com una volta per aresta, ara sia quadrade o perllongade, las quatra arestas partèxan todas de un llivell y los quatra sintells de las parets a los estrems de lo més alt sa tròban també a llivell, ab lo matex modo à de estar la capella quadrade y la perllongade, sols sa troba la penderia a la clau més alta que los quatra formerets tota la asta de la give. Y, com jo conec que ell tan solament diu més prim en rahó de lo que tinch referit que tots los altres,

no vull fer lo que sa acostuma quant ofisi té un consell que es sol seguir, que per molt prim que diga un home ab lo negosi que tràctan ve a perdra si té manco vots de la sua part, antes bé em resolc ab lo seu parer per asser tan sutil y tan gallart, y demostraré ab las dos primeras capellas, quadrade y perllongade, el seu modo puntualment, ajustant de mon consepta alguna perticularidad, y tots los qui no gusteran del meu determini que vísan ab la llei posade an el seu gust (fol. 130v i 131r).

Josep Gelabert, que vivia en el carrer de Sant Pere de la ciutat de Mallorca, morí el 24 de febrer de 1668, als 45 anys d'edat, en trencar-se un bastiment de l'obra que es feia a casa del senyor Daniel Abrines, en el carrer de Sant Feliu, i fou enterrat a l'església de Santa Creu, en el vas de Nostra Senyora:

Divendres als 24 de febrer 1668 a les sinch hores de la tarda en casa lo Señor Daniel Abrines al Carrer de St. Feliu al costat del Señor Paborde Colom que son cases suas treballant de son art Joseph Gelabert picapedrer (que estava al Carrer de St. Pera) al costat del patro Sebastia Ferregut alias Rotget) estant a un bastiment, es trenca y es rompe y caigue al payment de la sala que havia dos canes de alt, de que li sque gran copia de sanch per lo nas y boca sens parlar ni donar señals de confessio sino lo aliento que dura per spay de mitge hora, de que morí, rebe el sagrament de la extrema unctio tan solament, y a la mitge nit lo enterraren en la nostra Yglesia parrochial en vas de Nostra Señora era home de 45 anys, no feu testament, ni obras pias. Anima eius requiescat in Pace Amen (783-784, nota 2).

4. Tipologia textual en el segle XVII

L'Art de picapedrer de Josep Gelabert és una mostra clara de text científicodidàctic segons la classificació que feim dels tipus de textos històrics. Abans d'analitzar-ne les particularitats lingüístiques pensam que és bo, a manera de contextualització, que parlem dels diferents tipus de textos en el segle XVII. Farem servir la classificació que hem utilitzat en *l'Antologia de textos de les Illes Balears*¹², que inclou els diferents tipus de textos balears des del segle XIII fins a la Guerra Civil. En darrera instància ens basam en la proposta de M. Gregory i S. Carrol que nosaltres aplicam en la documentació històrica.

Josep M. Castellà, en estudiar els diferents tipus de textos, defineix el text com “una unitat lingüística comunicativa, producte de l'activitat verbal humana, que posseeix un caràcter social. Es caracteritza per l'adequació al context comunicatiu, la coherència informativa i la cohesió lineal. La seva estructura reflecteix els procediments emprats per emissor i receptor en els processos d'elaboració i d'interpretació. Es construeix per mitjà de dos conjunts de capacitats i coneixements: els propis del nivell textual i els del sistema de la llengua” (Castellà, 109).¹³

El mateix autor, en un treball sobre *Les tipologies textuales*, després de passar revista a distintes classificacions, acaba així l'article: “Potser, la conclusió més general que se'n pot extreure, des del punt de vista de la lingüística aplicada que predomina en el nostre

¹² Ja hem dit que *L'Antologia de textos de les Illes Balears* és una obra de gran envergadura que abraça un extens corpus documental referit a les Illes Balears que va des del segle XIII fins a la Guerra Civil (1936-39). El volum primer inclou una proposta de tipologia textual, amb un capítol sobre el concepte de text i de registre lingüístic, les classes de textos, els textos en la història de les Illes Balears, unes conclusions i un quadre amb els diferents tipus de textos en la història lingüística de Mallorca. L'obra, fins ara, ha estat publicada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat i ha rebut el patrocini de l'Institut d'Estudis Balears i de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. El primer volum sortí editat el 2006 i el sisè és de 2010.

¹³ Castellà (109) redefeix, clarificant-la, la definició que havia donat del text Enrique Bernárdez.

capítol, és que la millor tipologia, o, en general, el millor plantejament teòric per a qualsevol qüestió lingüística, no podrà tenir mai un valor absolut, sinó que la seva adequació dependrà de la naturalesa de l'aplicació que se'n vulgui fer o del problema que es vulgui resoldre. De fet, des del punt de vista teòric, se succeiran els models i les propostes tipològiques, probablement cada vegada més afinades i més adequades a la realitat dels textos, però, tot i l'esforçat intent, no aconseguiran mai d'abastar en la seva totalitat l'enorme complexitat del llenguatge" (Castellà, 121).

4.1. Base classificatòria

Tanmateix, a pesar de les dificultats, pensam que podem aplicar una base classificatòria fonamentada en tres pilars: el contingut, la forma i el tenor de cada un d'aquests textos. Vegem-ho:

1. El contingut fa referència al camp, a la temàtica del discurs, per dir-ho en termes de Halliday. Així, per exemple, un text religiós tindrà com a contingut algun aspecte sobre religió, el camp d'un text lexicogràfic serà un diccionari o un vocabulari, un text contractual tindrà com a camp o temàtica un contracte, d'arrendament o per a fer una obra determinada, etc. L'indicador més evident de les varietats en el camp del contingut és el lèxic, el vocabulari més o menys específic segons l'especialitat.

2. La forma es refereix a tot aquell conjunt d'elements que conformen la manera en què es manifesta el text. I ací no solament apuntam a la diferenciació dicotòmica entre oral / escrit, espontani / no espontani, monologat / dialogat, escrit per a ser llegit / escrit per a ser dit en veu alta, que trobam en l'àmbit del mode del discurs segons M. Gregory i S. Carroll, sinó també a d'altres trets binaristes com prosa / vers o a determinades fórmules o indicadors més o menys estereotipats que trobam sobretot a l'inici i/o al final de certs textos. Per exemple, els edictes antics solien començar amb les paraules: *Ara ojats*, els inventaris solien separar les diferents unitats de cultura material amb la partícula *ítem*, i, d'altra banda, no és difícil destriar estructures formals més o menys fixes i estereotipades en els textos testamentaris, homilètics, epistolars, contractuals, etc.

3. El tenor del discurs fa esment, d'una banda, del tenor interpersonal o nivell de formalitat en la relació, que té com a indicador més visible el tractament, i d'altra banda, la distinció entre usos privats i usos públics. A més, a l'hora de fer la classificació, és especialment productiu tenir en compte les funcions o finalitats d'aquests textos. Així, les funcions que es palesen en els diferents tipus de textos són la funció adoctrinadora, la instructiva, la didàctica, la informativa, la ludicoliterària, l'administrativa, l'enregistradora, l'ordenadora, la judicial i la legislativa.

4.2. Tipus de textos

Doncs bé, si tenim en compte aquestes bases de classificació, creim que podem parlar dels següents tipus de textos: religiosos, filosòfics, assagístics, científicodidàctics, etnogràfics, historiogràfics, biogràfics, lexicogràfics, metalingüístics, paremiològics, enigmístics, periodístics, crítics, polítics, polemístics, publicitaris, narratius, poètics, de literatura popular, teatrals, administratius, capitulars, contractuals, cerimonials, epistolars, dietarístics, testamentaris, jurídics, judicials, parlamentaris, edictals, homilètics, d'inventaris i onomàstics.

Cada un d'aquest tipus pot ser definit en termes fonamentats en el contingut o camp de què tracten, en la forma o manera en què apareixen i en el tenor o relació entre els interlocutors.

Sigui com sigui, en molts casos no podem partir de visions excessivament maniquees i, en aquests casos, més val parlar de diverses possibilitats o de gradacions matisades. Així, per exemple, pel que fa al contingut, un text narratiu tant pot referir-se a una narració de creació literària com a la descripció en el temps d'un fet real escaigut. Un text de literatura popular tant pot referir-se a una composició versificada de caire tradicional recollida i publicada per un erudit, com a un glosat imprès d'un glosador contemporani perfectament conegut. Quant a la forma, un text homilètic pot ser objecte d'una realització oral més o menys espontània, segons el predicador; un text periodístic en general és escrit per a ser llegit privadament, però això no significa que en determinats casos el lector no pugui llegir-lo en veu alta davant un auditori. Quant al tenor, no hi ha dubte que un text judicial és formal; tanmateix els judicis de caire penal solen incloure fragments de testimoniatsges de registre narratiu i/o col·loquial, segurament molt acostats a la llengua viva informal. D'altra banda, en els casos de textos de llenguatge científic, pragmàtic i/o periodístic, etc., potser seria més adequat parlar de to neutre o objectiu més que de to formal pròpiament dit. Pel que fa a la funció, creim que ningú no pot dubtar que hi ha textos que tenen més d'una funció. Un text homilètic pot tenir una eventual funció instructiva al costat d'una de fonamental que és l'adoctrinadora; un text parlamentari té sobretot una funció legislativa i/o administrativa, si es tracta del reflex d'un debat en el parlament, mentre que si es tracta d'una conferència tindrà una funció essencialment instructiva; un text epistolar pot tenir una funció eminentment informativa, sobretot en la correspondència privada, però en l'oficial hi pot predominar la funció administrativa. Pel que fa als textos lul·lians, és cert que n'hi ha que poden ser considerats de caire metalingüístic, paremiològic i fins i tot lexicogràfic. Tanmateix, en tots aquests casos veim que de manera preeminent sobresurt el fet de ser essencialment didàctics i/o pedagògics, i això ens ha inclinat a col·locar-los dins el grup dels científicodidàctics.

Així, doncs, podríem fer la descripció de cada tipus de text basant-nos en aquests tres fonaments ja esmentats. Vegem-ne alguns exemples:

Text religiós:

Contingut: religió.

Forma: escrit, no espontani, en general monologat, normalment en prosa, escrit per a ser llegit i / o recitat i, fins i tot, cantat.

Tenor: formal, generalment privat, i amb funció adoctrinadora.

Text narratiu:

Contingut: novel·la, conte o narració, sigui de creació o per a descriure un fet històric.

Forma: escrit, generalment no espontani, monologat, en general en prosa, escrit per a ser llegit.

Tenor: formal, privat, amb funció ludicoliterària i/o informativa.

Text teatral:

Contingut: obra de teatre, drama o comèdia, de caire profà o religiós.

Forma: escrit, no espontani, generalment dialogat, en prosa o en vers, escrit per a ser dit o recitat.

Tenor: formal, públic, amb funció eminentment ludicoliterària i, eventualment, adoctrinadora.

Text contractual:

Contingut: contracte, d'arrendament o per a fer alguna obra.

Forma: escrit, no espontani, monologat, en prosa, escrit per a ser llegit.

Tenor: formal, privat, amb funció administrativa.

Text parlamentari:

Contingut: discurs davant el parlament o conferència o parlament davant un auditori.

Forma: escrit, no espontani, monologat, en prosa, escrit per a ser dit en veu alta davant l'auditori o per a registrar el que ja s'ha dit.

Tenor: formal, públic, amb funció legislativa i/o administrativa i/o instructiva.

4.3. Tipus de textos en el segle XVII

D'acord amb la nostra *Antologia de textos de les Illes Balears*, els tipus de textos existents almenys a Mallorca en el segle XVII són els següents: religiosos, científicodidàctics, biogràfics, narratius, poètics, de literatura popular, teatrals, administratius, capitulars, contractuals, cerimonials, epistolars, dietarístics, testamentaris, judicials, parlamentaris, edictals, homilètics, d'inventaris i onomàstics¹⁴.

4.3.1. Textos religiosos

Es refereixen a la religió com a “conjunt de creences i pràctiques que tenen per objecte retre culte a la divinitat” (DIEC, s.v. *religió*, 1568). Els textos mallorquins del segle XVII escollits i inclosos a l'*Antologia de textos de les Illes Balears* foren un devocionari sobre l'examen de consciència, un tractat sobre la confessió, un llibre sobre la invenció i miracles de la Mare de Déu de Lluc, uns comentaris sobre l'Amic i l'Amat, unes meditacions sobre el Viacrucis i la corona dels set goigs de Maria Santíssima i un tractat sobre les cerimònies a observar per part del sacerdot en la celebració de la missa. Si sortim de l'àmbit insular, podem esmentar del projecte *Gramàtica del català modern* (GCM) les traduccions de la *Imitació de Crist* de Tomàs de Kempis a càrrec de Pere Gil (1621) i de Pere Bonaura (1698) i el *Discurs del deixó* de Fra Antoni de Sant Maties. En tots els casos es tracta de textos escrits, en general en prosa, no espontanis, generalment per a ser llegits i/o recitats i fins i tot cantats, de contingut religiós i to formal, d'ús normalment privat i funció eminentment adoctrinadora. Els textos solen tenir forma monologada però també n'hi ha algun en forma dialogada. Es tracta d'un dels tipus de textos més antics i més persistents tot al llarg de la història.

4.3.2. Textos científicodidàctics

Es tracta de textos que poden variar molt entre els tractats científics pròpiament dits i els reculls d'orientacions didàctiques per a l'exercici d'una professió o d'una activitat determinada de la vida corrent. Aquí tenim un tractat per a fer salnitre, el nostre *Art de picapedrer* i un tractat gramatical. Hi afegim, de la GCM, un llibre de notes sobre la gestió agrícola d'un terratinent de l'Horta i el tractat *Orde breu y regiment molt útil y profitós per a preservar y curar de pesta* (1625), de Bernat Mas. També són textos escrits, no espontanis, generalment en prosa, per a ser llegits, de contingut científic i/o

¹⁴ Els exemples que adduïm són extrets de la nostra *Antologia de textos de les Illes Balears*, però hi afegim també exemples de la llista de textos que s'inclouran al “Corpus del Català Modern”, del projecte d'investigació *Gramàtica del català modern (1601-1834)* (GCM), finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación, amb la referència FFI2012-37103, projecte que té Josep Martines com a investigador principal. Convé afegir que tenim en compte els diferents textos que aporta l'antologia de Joan Martí i Castell i Josep Moran (1986), aportada també com a text a incloure en el *Corpus* esmentat. Així i tot som conscients que no és una relació feta amb interessos d'exhaustivitat sinó simplement a manera d'exemplificació.

pragmàtic o didàctic, de to formal o neutre, d'ús privat i amb funció essencialment didàctica.

4.3.3. Textos historiogràfics

Referits a la historiografia com a “conjunt d'obres i d'estudis referents a la història.” Podem considerar el *Llibre de la invenció y miracles de la prodigiosa figura de Nostra Senyora de Lluc*, de Rafel Busquets (1684) i, de la GCM, el *Summari, index o epítome dels admirables y nobilíssims títols de honor de Cathalunya Rosselló y Cerdanya* (1628), d'Andreu Bosch i la *Història i miracles de la sagrada imatge de Nostra Senyora de Nùria* (1666), de Francesc Marès. Destriam d'aquests textos els biogràfics i els dietarístics. Són textos escrits, no espontanis, en prosa, per a ser llegits, de contingut històric, to formal, ús privat i funció essencialment instructiva i, en determinats casos, adoctrinadora.

4.3.4. Textos biogràfics

Referits a la biografia com a “història de la vida d'algun personatge, escollit generalment en virtut de la seva activitat o del seu ressò públic” (DIEC, s.v. *biografia*, 231.).¹⁵ Ací tenim l'exemple d'unes breus biografies dels reis de Mallorca del segle XVII. Són textos escrits, no espontanis, en prosa, per a ser llegits, de contingut històric referit a un personatge, de to formal, d'ús privat i, essencialment, amb funció instructiva i, eventualment, adoctrinadora.

4.3.5. Textos narratius

Relatius o pertanyents a la narració, entesa aquesta, tant com a “relat d'un fet succeït” com d'un “escrit de creació literària en prosa d'extensió superior al conte i inferior a la novel·la” (DIEC, s.v. *narració*, 1266). Incloem ací una narració dels fets d'armes dels corsaris mallorquins. De la GCM adduïm el *Viatge a l'infern d'en Pere Porter* (1608). Les característiques d'aquest gènere, un dels clàssics de la literatura, és l'exposició ordenada de fets històrics o reals, i/o imaginaris o fantàstics. Segons els casos podem trobar, en dosis diverses, sobretot en els textos reals, la funció informativa, i, fins i tot propagandística o de creació d'opinió, mentre que en els cas dels textos de creació destaca la funció ludicoliterària o d'entreteniment. Sovint, també, contenen mostres de registre col·loquial. Són, per tant, textos escrits, no espontanis, escrits per a ser llegits, generalment en prosa, de contingut literari divers, real o fictici, de to més o menys formal, d'ús privat i amb funció eminentment ludicoliterària i/o informativa.

4.3.6. Textos poètics

Relatius o pertanyents a la poesia com a “art d'expressar, de traduir en forma concreta, el contingut espiritual propi, mitjançant paraules disposades segons unes determinades lleis mètriques” o “obra en vers” o “gènere d'obres escrites en vers” (DIEC, s.v. *poesia*, 1438). Es tracta també d'un dels gèneres clàssics més antics de la literatura pròpiament dita. Ens basam en exemples de poesia culta, èpica o lírica, religiosa i/o profana. Ací tenim mostres de cobles diverses del poeta Miquel Ferrando de la Càrcer i unes quartilles a Santa Catalina Tomàs, presentades al certamen poètic en honor d'aquesta santa, bona mostra del moviment barroc a Mallorca. De la GCM aportam les *Poesies i col·loquis* de Pere Jacint Morlà, l'*Atheneo de Grandesa*, de Josep Romaguera, un poema de Vicent Garcia, el rector de Vallfogona i un poema pornogràfic

¹⁵ També aquí, com en el cas dels textos historiogràfics, hem inclòs alguns textos biogràfics entre els narratius perquè hi sobresurt l'estil o registre narratiu, com és el cas de la mateixa *Vida Coetània* (s. XIV) de Ramon Llull o la vida de Sant Aleix (s. XVIII).

anònim. També aquí podem trobar distintes funcions: adoctrinadora, informativa, etc, segons el cas, al costat de la funció predominantment ludicoliterària. No cal dir que des del punt de vista formal l'estructura estròfica en versos rimats és un bon recurs mnemotècnic, junt amb la música, que sovint les acompanya, i ambdues en són les principals característiques. Són, per tant, textos escrits, no espontanis, monologats o dialogats, escrits per a ser llegits, en vers i, eventualment, en prosa poètica, de contingut literari divers, de to més o menys formal, en general d'ús privat i amb funció principalment ludicoliterària.

4.3.7. Textos de literatura popular

Es tracta de textos o bé de literatura de canya i cordill o textos de literatura tradicional que al seu moment foren copiats per erudits. Els primers conformen un “gènere literari de destinació popular i de gran difusió, nascut amb els inicis de la impremta i que va perdurar fins als primers decennis del segle XX. Comprenia un conjunt variat de temes, com ara cobles, romanços, comentaris sobre fets històrics coetanis, notícies d'actualitat, relats de successos, narracions sensacionalistes i fantasioses, contes, narracions novel·lesques, resums d'obres literàries i narrativa popular, relats hagiogràfics, miracles, novenes, sermons i textos moralitzants, sàtires, relats d'humor, acudits, obres dramàtiques, tant religioses com profanes, auques i ventalls, pronòstics, calendaris, quaderns de gramàtica i de matemàtiques, literatura política, ideològica i social, entre d'altres” (DLitCat, sv. *literatura de canya i cordill*, 381). Ací aportam com a mostra una codolada sobre la darrera cremadissa de judaïtzants. Com és sabut, aquest tipus de literatura pot ser vehiculada en prosa (rondalles, tradicions, etc.) o en vers. La literatura de canya i cordill sol ser d'autoria més o menys culte, però els consumidors normals en són les classes populars. Pel que fa a la literatura tradicional, les característiques són la transmissió oral, una autoria generalment desconeguda, segurament poc o gens instruïda, i un consum majoritari entre gent àgrafa i analfabeta. Són, per tant, textos escrits, però en bona part de procedència oral, no espontanis, monologats o dialogats, escrits per a ser llegits, dits, o recitats, segons el cas, en vers o en prosa, de contingut referent a la literatura oral, de to variable, d'ús públic o privat segons el cas i amb funció eminentment ludicoliterària, i, eventualment, informativa i adoctrinadora.

4.3.8. Textos teatrals

Relatius o pertanyents al teatre com a “literatura destinada a ésser representada” (DIEC, s.v. *teatre*, 1610). Pot ser de caire culte i/o popular, religiós i/o profà. Incloem un diàleg per a celebrar les noces del rei Carles i la comèdia de la Conquesta de Mallorca. De la GCM incloem la *Comèdia famosa de la gloriosa verge y màrtir Santa Bàrbara* (1617), de Francesc Vicenç Garcia i *Amor, firmesa y porfía* (1642), de Francesc Fontanella. Com és sabut, el teatre és un dels gèneres clàssics de la literatura on és particularment notable l'estructura dialogada. D'altra banda, sobretot en el teatre popular, hi ha una aproximació, en major o menor grau, al llenguatge corrent, a la llengua parlada col·loquial o informal, per bé que el teatre antic tenia en general una estructura formal versificada. Són, per tant, textos escrits, no espontanis, generalment dialogats, escrits per a ser dits davant un públic, en prosa o en vers, de contingut religiós o profà, de to més o menys formal, d'ús públic i amb funció eminentment ludicoliterària i, en el teatre religiós, adoctrinadora.

4.3.9. Textos administratius

A grans trets inclou tot tipus de documentació emanada d'una administració o

entitat, sigui reial, episcopal, baronial, municipal, etc. Feim constar que destriam els textos que tant a nivell de contingut com sobretot de forma poden constituir-se en grup a part: els capitulars, els contractuals, els cerimonials, els epistolars, els testamentaris, els judicials, els parlamentaris, els edictals, els d'inventaris i els onomàstics. Així i tot, d'entre el grup de textos no literaris és un dels tipus dotats d'una major heterogeneïtat i, d'altra banda, és un dels més antics, ja que es tracta de textos absolutament imprescindibles per al funcionament de la burocràcia. A partir del segle XVIII, sobretot arran de la pragmàtica de 1768, aquests usos foren objecte de repressió per la nova administració borbònica, tant en l'àmbit civil com en l'eclesiàstic, aquest darrer a través de disposicions episcopals. Els exemples adduïts ací es refereixen a una relació de mariners, a l'acta d'examen d'un grup d'artillers i a una taxació del preu de les robes. De la GCM tenim *El "Llibre del Mostassaf d'Elx," la Còpia de patrimoni de Jagano Filipo Sanna fetta per Joan Sana Tola y Pascangela Tola conjutges de la present vila de Ploague* (1657) i una acta notarial de la presa de possessió de Pere Virgili com a abat de Poblet (1690). Com és sabut, el llenguatge administratiu és un dels llenguatges d'especialitat sobre el qual ja hi ha una abundant bibliografia. En tots els textos administratius hi és consubstancial, com és lògic, una funció eminentment administrativa i/o enregistradora. D'altra banda, tret dels textos judicials i parlamentaris, no hi sol haver mostres dels registres narratiu i/o col·loquial, propis del llenguatge parlat. Són, per tant, textos escrits, no espontanis, escrits per a ser llegits, en prosa, de contingut relacionat amb l'organització administrativa d'una entitat, de to formal, d'ús generalment públic o oficial i amb funció administrativa i/o enregistradora.

4.3.10. Textos capitulars

Es tracta de textos de caire jurídic,¹⁶ legislatiu, i/o normatiu, sovint en forma d'edictes, però que contenen una sèrie de capítols o articles numerats correlativament destinats a la bona administració civil o eclesiàstica. L'exemple adduït es refereix a uns capítols sobre gales i vestuari de la confraria de Sant Jordi. De la GCM aportam les *Reals Ordinacions de la Universitat d'Eivissa* (1663). Són textos escrits, no espontanis, escrits per a ser llegits o, eventualment, dits en públic en forma de crida, en prosa, de contingut administratiu, civil o eclesiàstic, en general de to formal, d'ús públic o privat segons el cas i amb funció administrativa i/o legislativa.

4.3.11. Textos contractuals

Són textos relatius o pertanyents al contracte o acord entre particulars o entre particulars i l'administració, civil o eclesiàstica, amb constància de la finalitat i les estipulacions del tracte. És particularment remarcable la persistència d'aquest tipus de documentació administrativa en català fins a principis del segle XX, en el cas dels contractes d'arrendament entre el pagès, segurament poc o gens instruït, i el senyor de la possessió. El mateix podem dir dels textos d'inventaris, molt vinculats precisament amb els contractuals. Ací aportam un contracte de rotes a Son Granada. De la GCM aportam un *Contracte per la manufactura d'una creu* (1602), un *Contracte per la pintura d'un retaule* (1604) i un *Contracte per a daurar el retaule de l'Alta Major de l'església parroquial del Prat* (1694). Són textos escrits, no espontanis, escrits per a ser

¹⁶ Els textos de caire jurídic pròpiament dits són inclosos en aquest apartat perquè normalment es formalitzen en capítols o ítems diversos. Això no significa que no pugui haver-hi textos no formalitzats d'aquesta manera, de contingut jurídic, com podria ser un comentari sobre una llei o qüestió jurídica determinada. Cal dir, tanmateix, que generalment aquest darrer tipus de documents solien ser escrits, de primer, en llatí, i, més envant, en castellà. Sigui com sigui, fins ara, no hem trobat cap text en català, almenys a les Illes Balears, en aquesta època amb les característiques esmentades.

llegits, privadament o davant l'altre contractant, en prosa, de contingut administratiu, civil o eclesiàstic, de to formal, d'ús privat o oficial segons el cas, i amb funció administrativa.

4.3.12. Textos cerimonials

Són textos relatius a una cerimònia com a “acte exterior o sèrie d'actes prescrits per llei o costum, en celebració d'una solemnitat” (DIEC, s.v. *cerimònia*, 390.). Tant es poden referir a les formalitats o cerimònies a observar en ocasions de solemnitat de la vida civil o eclesiàstica com de la descripció real del cerimonial seguit ja de manera efectiva en determinats esdeveniments. Ací adduïm una mostra de l'ordinari de l'administració del sacraments de la diòcesi de Mallorca. Es tracta de textos escrits, no espontanis, escrits per a ser llegits o dits en veu alta en un àmbit solemne i formal, de contingut civil o eclesiàstic, en prosa, d'ús públic i amb funció ordenadora o protocol·lària.

4.3.13. Textos epistolars

Es tracta de textos relatius o pertanyents a les cartes o lletres, tant a les oficials de l'administració entre el rei, virrei, lloctinent, governador o bisbe a algun càrrec públic, civil o eclesiàstic, i viceversa, com a les cartes creuades entre particulars o entre particulars i l'administració. Hi ha exemples de manera ininterrompuda de correspondència en català des del segle XIII fins ara. Ací tenim una mostra d'unes cartes creuades entre una presonera en terres d'Alger i un menestral mallorquí. També, de la GCM, la *Carta de Montserrat Rosselló a Pere Desy* (1608), la *Carta de dona Leonor de Agullana a Conçuelo* (1639) i una *Carta reial* (1687). En aquest tipus de textos hi són peculiars les fórmules d'encapçalament i d'acabatall. Són, per tant, escrits, amb un grau de no espontaneïtat variable segons el cas, per a ser llegits, generalment en prosa, de contingut administratiu o familiar, de to més o menys formal, d'ús privat o públic, i amb funció entre essencialment informativa i/o administrativa i ludicoliterària o d'entreteniment.

4.3.14. Textos dietarístics

Referits al dietari com a “llibre en què un cronista escriu els esdeveniments més notables” o “llibre en què algú escriu observacions i reflexions dia rere dia” o “llibre en què s'anoten els ingressos i les despeses diàries d'una casa” (DIEC, s.v. *dietari*, 619). Constitueixen, en gran part, el precedent dels textos periodístics moderns i aporten molta informació sobre la vida quotidiana i, sovint, sobre el seu autor. Hi ha també una connexió o consemblança amb els textos historiogràfics. Els autors en solien ser notaris i/o lletraferits. Ací tenim l'exemple del dietari de Joan de Torrella i de Ballester. De la GCM tenim la *Crònica de Jeroni de Real* (1626-1683), el *Libre de Antiquitats de la seu de València*, el *Dietari de Jeroni Pujades* (1601-1625), el *Manual de novells ardots vulgarment apellat Dietari del Antich Consell de Barcelona* (1603-1644 i 1667-1714). Són textos escrits, no espontanis, escrits per a ser llegits, en prosa, de contingut relacionat amb la vida quotidiana d'una comunitat o d'una persona, de to més o menys formal, d'ús privat i amb funció eminentment enregistradora i/o ludicoliterària.

4.3.15. Textos testamentaris

Relatius o pertanyents a un testament com a “negoci jurídic en virtut del qual el causant regula la seva successió instituint un o més hereus” (DIEC, s.v. *testament*, 1762). Tenen una estructura fixa mantinguda durant segles, amb una fórmula inicial més

o menys estereotipada, la menció del testador o testadora i dels marmessors, del lloc d'enterrament, de les deixes als hereus i d'altres legataris, de les mandes pies i de les condicions de l'herència i de la relació final dels testimonis, que a diferència de les altres persones mencionades, sempre havien de ser homes. Tenim exemples de testaments en català, ininterrompudament, en competència amb el llatí i, més envant, del castellà, fins a la *Ley del Notariado* de 1862, en virtut de la qual la nostra llengua és proscria en l'àmbit notarial. Aportam un testament d'una dona de Porreres. Es tracta d'un document escrit per a ser llegit formalment pel notari davant els hereus. Són textos escrits, no espontanis, per a ser llegits o dits davant els hereus i/o marmessors, de contingut relacionat amb els testaments o darreres voluntats, en prosa, de to formal, d'ús oficial i amb funció administrativa.

4.3.16. Textos judicials

Relatius o pertanyents a l'administració de justícia. Tant poden emanar de l'administració judicial d'una cúria o cort civil com eclesiàstica, i els sumaris, enquestes o inquisicions poden referir-se a causes o processos civils i/o penals. També en aquest cas solem tenir a l'inici i a la fi l'ús de determinades fórmules estereotipades, amb influència llatinitzant. Fins a la reincorporació de Mallorca a la Corona d'Aragó durant el regnat de Pere el Cerimoniós, a mitjan segle XIV, els llibres de cort s'escriuen en llatí tret dels fragments dialogats dels testimoniatsges. Al segle XVIII s'estronca per decret l'ús del català en l'àmbit judicial. Ací adduïm un plet sobre un fet d'armes de bandolerisme. Són textos escrits, no espontanis, però que poden contenir mostres de llenguatge més o menys espontani en registre narratiu o col·loquial, escrits per a ser llegits o dits, segons el cas, en prosa, de contingut relacionat amb judicis de caire civil o penal, de to formal, d'ús públic i amb funció judicial.

4.3.17. Textos parlamentaris

Relatius al parlament o discurs davant una assemblea o aplec de persones. Ací tant ens referim als discursos davant el Gran i General Consell o el Consell municipal o capitular, com, en època moderna, a les conferències i parlaments en general davant un públic present a l'acte. Per contra, deixam a part el que són sermons o homilies. Ací aportam la petició d'ajuda al Gran i General Consell per part del patró de nau Gabriel Monserrat "Negret" per a poder contribuir a les despeses del seu rescat. Es tracta de textos escrits i formals que d'alguna manera pretenen ser un reflex fidel d'una actuació oral pública i formal davant un auditori. La mateixa naturalesa formal, pública, emblemàtica, d'aquests usos de la llengua oral explica per què foren proscriats per l'administració borbònica al segle XVIII. Són textos escrits, no espontanis, en forma de monòleg, escrits per a ser llegits o dits, segons el cas, en prosa, de contingut administratiu, polític, cultural, etc., de to formal, d'ús públic i amb funció legislativa i/o administrativa, en el cas dels discursos davant un parlament o assemblea i amb funció instructiva en el cas de les conferències i dels altres discursos.

4.3.18. Textos edictals

Relatius o pertanyents a l'edecte com a "avis, ordre o decret publicat per l'autoritat fent ús de les seves atribucions o donant compliment a un altre precepte legal, amb la finalitat de promulgar una disposició, fer pública alguna resolució, donar notícia d'algun acte o citar algú" (DIEC, s.v. *edecte*, 664). Aquest tipus de textos tenen també una estructura formal ben definida, almenys al començament i a la fi. Així, per exemple, els antics solien començar amb la fórmula *Ara ojats*. Ací tenim en compte els edictes o crides que no contenen capítols pròpiament dits, ja que si és així els incloem en el grup

de textos capitulars. Una modalitat particular el devien constituir els guiatges o salconduits. Els edictes eren fixats en els edificis públics de l'administració o de l'església, etc., perquè poguessin ser llegits. En determinats casos se'n devia fer una versió més o menys simplificada per a ser pregonada en veu alta en forma de crida. Ací aportam un guiatge de nau, una crida sobre aforació de forments i un edicte sobre l'estanc de tabac. De la GCM aportam una *Providència del rei de França* (1661) i una *Llei sobre el valor de la moneda corrent a les Valls d'Andorra* (1684). Com en el cas anterior, fou un dels usos escrits de la nostra llengua que serien proscrius per la nova administració borbònica. Tanmateix, la versió parlada en el català de Mallorca en forma de crides ha subsistit fins a època molt recent. Són, per tant, textos escrits, no espontanis, en forma de monòleg, escrits per a ser llegits o per a ser dits en veu alta en el cas de les crides, en prosa, amb un contingut relacionat amb l'administració civil o eclesiàstica, de to formal, d'ús públic i amb funció legislativa i/o informativa.

4.3.19. Textos homilètics

Relatius o pertanyents a l'homilia i a la predicació com a "prèdica que es fa per explicar al poble un fragment bíblic llegit dins la celebració litúrgica catòlica" (DIEC, s.v. *homilia*, 1014). Pot haver-hi també sermons de temàtica històrica, però amb una interpretació o vinculació amb la religió, com és el cas dels sermons de la conquesta o de l'estendard. Els sermons o homilies segueixen també una estructura més o menys fixada d'acord amb els diversos manuals de predicació. Així, per exemple, a l'inici era corrent partir d'una cita en llatí, que era comentada al llarg del sermó. Des de l'època medieval el català s'ha utilitzat de manera pràcticament ininterrompuda en les trones. Tanmateix, ja durant el segle XVI comença a haver-hi predicació eventual en castellà i al segle XVIII, durant l'època del bisbe Díaz de la Guerra, hi ha disposicions contra la predicació en català en certes esglésies, com a la catedral de Palma. Partim ací del sermó de la Conquesta de 1644, el més antic que es conserva, i d'un sermó sobre el miracle dels pans i dels peixos. De la GCM aportam el *Sermó de Jaume II* d'Onofre Manescal, publicat el 1602 i un *Sermó del Rector de Vallfogona* (1621). Cal posar un èmfasi especial en el fet que el gènere de la predicació ha estat el darrer reducte d'ús de l'estàndard oral públic i formal, a més de les oracions, del catecisme i de certes composicions versificades, com són els romanços, i que per a les classes populars, en gran part il·letrades, els sermons eren pràcticament l'única ocasió de contacte formal per via d'oïda amb aquest estàndard. Són textos escrits, no espontanis -encara que això depenia no poc del predicador-, en forma de monòleg, escrits per a ser pronunciats en públic davant un auditori, en prosa, de to formal, d'ús públic i amb funció preminentment adoctrinadora, si bé hi ha casos en què no convé deixar-hi de banda la funció instructiva.

4.3.20. Textos d'inventaris

L'inventari com a "enumeració dels béns, dels mobles i de totes les altres coses pertanyents a una persona, a una empresa o a una comunitat, de les mercaderies, dels crèdits, dels deutes, etc., d'un negociant, dels objectes que componen un conjunt, una col·lecció, que es troben en un indret" (DIEC, s.v. *inventari*, 1076), constitueix una font inesgotable d'informació per a conèixer la cultura material d'una societat en una època determinada. L'estructura formal d'aquests textos és essencialment enumerativa i, en el cas d'immobles, l'esment o descripció es fa per cambres, la qual cosa ens dona una informació lingüística i d'altres tipus sobre la vida quotidiana. Els inventaris es troben normalment en els arxius notariaus, la major part de vegades en relació amb les disposicions testamentàries. El nombre d'inventaris des del segle XIV fins ara és

enorme i encara és un material massa poc aprofitat pels investigadors. Ens basam aquí en un inventari de la possessió de Son Orlandis d'Andratx. Són textos escrits, no espontanis, escrits per a ser llegits, amb un contingut sobre cultura material, de to neutre o formal, d'ús públic o privat segons el cas, i amb funció eminentment enregistradora.

4.3.21. Textos onomàstics

Es refereixen a noms propis, tant si són noms de persona o antropònims, com si són noms de lloc o topònims. Aquestes llistes normalment s'elaboren a efectes fiscals, militars, de possessió de béns i, en època moderna, amb finalitats culturals. Incloem una mostra dels estims general de l'Almudaina i de Santa Eulàlia. La forma enumerativa dels diversos components, com en el cas anterior dels inventaris, i la funció enregistradora són les principals característiques. Són textos escrits no espontanis, escrits per a ser llegits eventualment, que contenen llistes de noms de persones o de noms de lloc, en prosa, de to neutre i amb funció principalment enregistradora.

4.4. Tipus de textos en la història lingüística de Mallorca

Les creus amb asterisc es corresponen amb tipus de textos historiogràfics i biogràfics que s'han inclòs en l'apartat dels textos narratius pel fet de ser explanats en estil o registre narratiu.

Taula 1. Tipus de textos en la història lingüística de Mallorca

	S. XIII	S. XIV	S. XV	S. XVI	S. XVII	S. XVII I	S. XIX	S. XX
RELIGIOSOS	X	X	X	X	X	X	X	X
FILOSÒFICS	X	X	X					X
ASSAGÍSTICS								X
CIENTIFICO-DIDÀCTICS	X	X	X	X	X	X	X	X
ETNOGRÀFICS								X
HISTORIOGRÀFICS		X*	X*	X			X	X
BIOGRÀFICS		X*			X*	X*	X	X
LEXICOGRÀFICS							X	X
METALINGÜÍSTICS							X	X
PAREMIOLÒGICS							X	X
ENIGMÍSTICS							X	X
PERIODÍSTICS							X	X
CRÍTICS							X	X
POLÍTICS							X	X
POLEMÍSTICS						X	X	X
PUBLICITARIS							X	X
NARRATIUS	X	X	X	X	X	X	X	X
POÈTICS	X	X	X	X	X	X	X	X
LITERATURA POPULAR			X	X	X	X	X	X
TEATRALS		X		X	X	X	X	X
ADMINISTRATIUS	X	X	X	X	X	X	X	
CAPITULARS	X	X	X	X	X	X	X	X
CONTRACTUALS		X	X	X	X	X	X	X
CERIMONIALS			X	X	X	X	X	
EPISTOLARS	X	X	X	X	X	X	X	X
DIETARÍSTICS		X	X	X	X	X	X	X
TESTAMENTARIS	X	X	X	X	X	X	X	
JUDICIALS		X	X	X	X	X		
PARLAMENTARIS			X	X	X	X	X	X
EDICTALS		X	X	X	X	X		
HOMILÈTICS		X		X	X	X	X	X
INVENTARIS		X	X	X	X	X	X	X
ONOMÀSTICS	X	X	X	X	X	X	X	X

5. Criteris d'edició del text

En principi hem seguit els criteris de la col·lecció “Els Nostres Clàssics,” amb algunes particularitats afegides que pensam que poden assegurar la fidelitat a l'original i, alhora, contribueixen a ajudar el lector en la bona interpretació del text de l'obra.

- a. Hem desenvolupat les abreviatures, molt poques, representant en cursiva les lletres abreujades: *present* 6r, *que* 7v, *sous* 10v.
- b. Hem regularitzat l'ús de majúscules i minúscules.
- c. Hem regularitzat l'ús de la *u* i *v* i de la *i* i *j*.
- d. En principi hem fet servir l'accentuació, l'apòstrof i el guionet segons les normes ortogràfiques del català modern, i hem emprat el punt volat per indicar les elisions que avui no tenen representació gràfica. Tanmateix, en els casos d'aplec de pronom reflexiu *se* + *n* (pronom adverbial) + forma verbal començada en vocal, hem optat per escriure *se'n* + forma verbal, tal com és escrit per l'escrivà del text: *se'n à alunyar* 6v, *se'n ha aluñar* 7v, *se'n haja de alunyar* 8r, *se'n aja aluñar* 8v, *se'n haja alunyar* 10r, *se'n haja a veura* 11r, *se'n avenga* 11r. També, en el cas de la forma *li*+*n*+verb començat en vocal: *li'n esdevé* 9v. Igualment, en el cas de preposició *de*+*l*+mot començat en vocal: *del Art* 3r, *del ainy* 3r, *Del estament* 6r, *del u* 7r, *del altra* 7r, *del atans* 7r, *del altra* 11r, *del l* 14v, *del art* 16v, *del arc* 16v, *del escasà* 20v i, així mateix, en la contracció *al*+mot començat en vocal: *al altra* 7r, *al altra* 8r, *al honor* 8r, *al altra* 9v. Pel que fa a la forma *que*+*l* (forma pronominal)+verb amb vocal inicial i *que*+*n* (adverbi pronominal)+verb començat en vocal, seguim el mateix criteri: *que-l aurà arrencar* 8r, *que-n aurà sostengut* 9v. Per contra, en la construcció *que*+*l* (article) escrivim, separat, *que l': pus alt que l'ort* 8v, *sols que l'altra* 10v. En tots aquests casos seguim, en definitiva, el criteri gràfic de l'escrivà del manuscrit.

En el cas de les formes primera i segona de singular del verb *haver* que apareixen sense *h*, accentuam aquestes formes: *é acomodat* 114v, etc. i *à de abexar* 118v, etc., perquè no siguin confoses amb les partícules de relació homòfones.

Quant als casos d'aglutinació de les formes pronominals *hi*, escrita *i*, i *ho*, representada amb *u*, amb un mot anterior acabat en vocal, hem optat per escriure aquestes formes separades i no amb punt volat: *No u dic* 57v, etc., *no i agüés perill* 4r, etc.

- e. Hem separat els mots d'acord amb la normativa gràfica actual.
- f. Hem optat també per regularitzar la puntuació del text segons la normativa actual.
- g. Hem marcat amb parèntesi angular i el signe [*sic*] els casos de mots repetits o que de qualque manera deuen ser o errors de l'escrivà o formes especialment estranyes però de lectura indubtable: *suplihc* 4v [*sic*], *no guaja* [*sic*] 7r, *a murades* [*sic*] 7v, *nulls* [*sic*] 8r, *atanc* [*sic*] 8v, *puix* [*sic*] 11r, *Aqquest* [*sic*] 17v, *gognitió* [*sic*] 26v, *per per* [*sic*] 39v, etc. Sempre que s'ha considerat necessari incloem també una nota a peu de pàgina explicativa del mot en qüestió.
- h. Marcam amb claudàtors les lletres omeses per error: [*e*] *aquí* 6r, *aigüe[s]* 6v, *so[n]* *canyal* 9r, etc.
- i. Les notes a peu de pàgina comenten les formes més o menys estranyes, amb [*sic*] o sense, que necessiten explicació lingüística o també especifiquen els mots afegits i/o ratllats, interlineals o no.

6. El lèxic

6.1. A les traces

6.1.1. El substantiu

La llista, en cursiva i per ordre alfabètic, amb els substantius que surten al text és la que segueix a continuació. Feim constar que posam entre parèntesi les variants formals en què apareix el substantiu i, separats amb barra inclinada, els plurals corresponents. Hi destriam també amb un asterisc els casos de mots que seran objecte d'atenció especial en el glossari. Finalment, incloem la forma estandarditzada del singular i, si escau, l'accepció del mot:

6.1.1.1. Substantius comuns

acsembla, 35v, exemple
adorno (cast.), 126v, adorn
afecta, 4r / *afectas*, 105v, efecte
agravi (cast.), 38v, greuge
aira, 63v, aire
alabansa, 4v, (*alebansa* 57v), alabança
*alanbor**, 75v, (*alenbor*, 32v) / *alenbors*, 34v (*alenbós*, 75v), alambor
altar, 136v, altar
altària, 20v / *altàries*, 118v (*altàrias*, 45v), altària
amplària, 16v, amplària
ànimo (cast.), 4r, ànim
*ansa**, 20v / *anses*, 58v (*ansas*, 118v), ansa
añy, 3r / *añs*, 26v (*añys* 4r), any
apartaments, 46v, pl. d'apartament
apotecari, 36v, apotecari
arc, 15v (*arch*, 18v) / *arcs*, 15v (*archs*, 18v), arc
aresta, 23v / *arestas*, 53v, aresta
arismètica, 130v (*arismèthica*, 4v), aritmètica
*arquet**, 27v / *arquets*, 115v, arquet
arquitecto (cast.), 136v, arquitecte
arquitectura, 4v, arquitectura
art, 3r / *arts*, 4r, art
artilleria, 61v, artilleria
artografia, 130v, ortografia
asiento (cast.), 30v, assentament
*asta**, 66v, asta
astrologia, 4v (*estrologia*, 130v), astrologia
*atamó**, 96v, atamor
*atendència**, 55v, atenció
autor, 4v / *autors*, 4v, autor
autoritat, 4v, autoritat
avertències, 117v, pl. d'advertència
axamen, 4r (*acsàmit** 40v) / *acsàmens* 87v, examen
axide, 33v / *axides*, 45r, eixida
*batador**, 82v (*betador*, 95v), batedor de porta
bestió, 40v, bastió
*biaxes**, 4r, pl. de biaixa
*biaxos**, 70v, pl. de biaix
*bombardera**, 61v / *bombarderas*, 66r, bombardera

bombardes, 61v, pl. de bombardarda
boñ, 79v, bony
bosell, 95v, bossell
*boso**, 47v, bosso
botiga, 52v / *botigas*, 114v, botiga
botó, 42v, botó
bras, 139v / *brasos*, 130r, braç
buit, 18v, buit
*cairats**, 19v, pl. de cairat
caldera, 40v, caldera
cama, 32v, cama
camí, 66v, camí
cana, 151v, cana
canals, 43v, pl. de canal
*canelat**, 43v, canalat
cantitat, 21v, quantitat
cantó, 14v / *cantons*, 14v, pl. de cantó
cantonade, 35v / *cantonades*, 30v, cantonada
cap, 23v / *caps*, 16v, cap
capacitat, 92v, capacitat
*capelsat**, 27v / *capelsats*, 57v, capalçat
capella, 36v / *capellas*, 4v, capella
capitallet, 131v, capitellet
capitells, 128v, pl. de capitell
*capser**, 162v, capcer
*capserrat**, 32v (*capserat*, 47v) / *capserrats*, 27v (*capserats*, 106v), capserrat
cara, 32v, cara
caragol, 42v / *caragols*, 46v, caragol
carbó, 152v, carbó
carer, 30v, carrer
careró, 122v, carreró
cartó, 50v, cartó
carros, 112v, pl. de carro
carrosa, 59v / *carroça*, 59v, carrossa
cas, 19v, cas
casa, 36v / *cases*, 117v (*casas*, 120v), casa
castell, 51v, castell
causa, 4r, causa
cavallés, 125v, pl. de cavaller
caxa, 122v, caixa
ciència, 130v / *ciències*, 4r (*cièncias*, 4v, *cièntias*, 130v), ciència
cifras, 3r, pl. de cifra
*cintell**, 141v (*sintell*, 15v) / *sintells*, 15v, cintrell
ciutat, 59v (*siutat*, 120v), ciutat
claror, 122v, claror
*clau**, 25v / *claus*, 16v, clau
claustro (cast.), 24v / *claustros* 60v, claustre
clot, 50v, clot
cognisió, 112v (*cognitió*, 133v, *gognitió*, 26v), cognició
coll, 62v, coll

columnes, 130v, pl. de columna
comoditat, 19v, comoditat
compartiment, 137v, compartiment
compàs, 13v, compàs
comperatió, 4v, comparació
compertiment, 20v / *compertiments*, 95v (*conpertiments*, 95v), compartiment
compta, 25v (*comta*, 47v), compte
compustura, 4v, compostura
conaxensa, 13v, coneixença
concepta, 4v (*conseptas*, 45r) / *conseptas*, 68v, concepte
confusió, 4r, confusió
consell, 131r, consell
conseqüència, 4r, conseqüència
consideratió, 25v, consideració
*copade**, 95v / *copades* 95v, copada
copiositat, 96v, copiositat
*cordó**, 91v, cordó
correspondències, 130v, pl. de correspondència
cortesia, 57v, cortesia
cortine, 80v (*curtina*, 130r), cortina
cosa, 13v / *cosas*, 35v, cosa
costat, 63v / *costats*, 37v, costat
costum, 68v, costum
cotxos, 112v, pl. de cotxo, cotxe
crèdit, 4r, crèdit
creu, 13v, creu
*creuer**, 32v, creuer
cuberta, 59v / *cubertas*, 114v, coberta
cumpliment, 16v, compliment
curiositat, 4r / *curiositats*, 116v, curiositat
curva, 57v / *curvas*, 74r, curva
dau, 41v, dau
declaratió, 4v (*decleratió*, 94v), declaració
decoro (cast.), 130v, decor
descuit, 101v, descuit
desitx, 4v, desig
determini, 131r, determini
devotió, 123v, devoció
dia, 58v / *dies*, 3r, dia
difarència, 38v (*difarència*, 16v), diferència
dificultat, 53v, dificultat
difinitió, 127v, definició
diligència, 29v / *diligències*, 125v (*diligències*, 105v), diligència
discreció, 20v (*discretió*, 43r), discreció
discurs, 126v / *discursos*, 42v, discurs
distància, 15v, distància
diversitat, 4r / *diversitats*, 57v, diversitat
dret, 130v, dret
*duella**, 16v / *duellas*, 19v, duella
dueño (cast.), 87v, “responsable”

dupta, 80v, dubte
edat, 3r, edat
edificis, 130v, pl. d'edifici
emplària, 14v / *emplàries*, 27v (*emplàrias*, 44v), amplària
*enclava** 37v (*enclave* 29v) / *enclaves* 31v, enclava
endret, 92v, endret
enfado (cast.), 137v, “molèstia”
enfront, 39v, enfront
engañ, 29v, engany
*engast**, 64v, engast
*engauxit**, 56v / *engauxits* 57v, engauxit
*enprietador**, 30v, ampitador
enseñansa, 62v, ensenyança
*enserjat**, 131v / *ensarjats* 152r, ensarjat
entrade, 19v / *entrades*, 19v, entrada
*entraguart**, 127v / *entreguarts* 153r, entreguard
enveja, 4v, enveja
ermosura (cast.), 57v, bellesa
*escaira**, 16v, escaire
*escairia**, 13v (*ascairia*, 162r), escairia
escala, 27v (*scala*, 141v) / *escales*, 36v (*escalas*, 123v, *scales*, 66r), escala
escaló, 42v / *escalons*, 42v, escaló
escrit, 38v, escrit
escrúpol, 112v, escrúpol
*escursinat**, 118v / *escursinats*, 117v, escorsinat
*espendit**, 29v, expandit, esplandit
esperit, 136v, esperit
espèsia, 13v, espècie
*estadans**, 46v, pl. d'estadà
estampa, 4r, estampa
estil, 117v, estil
estrem, 19v / *estremes*, 120v, extrem
*estudi**, 122v, estudi
experièntia, 4v (*exparièntia*, 128v, *axperièntia*, 130v), experiència
explicació, 19v, explicació
facilitat, 15v, facilitat
facultat, 4r, facultat
*fadrí**, 152r, fadrí
faltes, 4v, pl. de falta
fame, 4v, fama
faxes, 128v (*faxas*, 128v), pl. de faixa
feina, 43v, feina
ferm, 19v, ferm
figura, 14v, figura
fila, 19v, fila
filade, 56v / *filades*, 50v, filada
*filet**, 95v / *filets*, 95v, filet
finesa, 19v / *finesas*, 130v, finesa
finestra, 29v / *finestras*, 37v, finestra
fonament, 13v, fonament

fondària, 95v, fondària
*fondo** (cast.), 35v, fondo, fondària
font, 92v, font
forma, 26v, forma
*formeret**, 130r (*formaret*, 130r) / *formerets*, 130r (*formarets*, 152r), formeret
forsa, 4r, força
fortalesa, 84v, fortalesa
frases, 60v, pl. de frare
fulla, 162r, fulla
*galga**, 56v, galga
gastos (cast.), 103v, pl. de gasto, despesa
*gaya**, 153r, gaia
gènere (cast.), 99v, gènere
geometria, 4v, geometria
*girade**, 35v / *girades* 74v, girada
*girant**, 24v, girant
*giva**, 134v (*give*, 130r) / *gives*, 28v, giva
glòria, 112v, glòria
*goleta**, 62v, goleta
*gombat**, 68v, gombat
grandària, 27v, grandària
grandesa, 130v, grandesa
gràtia, 14v, gràcia
grux, 21v, gruix
*guarnisa**, 128v / *guarnises* 128v, gornisa, cornisa
guix, 120v, guix
gust, 21v, gust
hocasió, 107v / *hocasions*, 117v, ocasió
home, 29v / *hòmens*, 130r, home
hora, 153r / *ora*, 117v, hora
horde, 19v (*horda*, 71v), ordre
hordonansa, 130v, ordenança
hospital, 139v, hospital
iglésia, 136v, església
illa, 130v, illa
imitació, 28v, imitació
importàntia, 147v, importància
*indústria**, 66v, indústria
infortunios, (cast.), 4v, pl. d'infortuni
ingeni, 145v / *ingenis*, 4v, ingeni
inpediment, 20v, impediment
inportàntia, 36v, importància
*intel·ligència**, 64v, intel·ligència
intent, 4r, intent
inveniçió, 15v / *inventions*, 13v, invenció
inventós, 130r, pl. d'inventor
*istànsia**, 52v (*istàntia*, 51v) / *istàntias*, 46v, estància
judisis, 140r, pl. de judici
junta, 21v / *juntas*, 93v (*juntas*, 36v), junta
*lapis**, 152v, llapis

lector, 4r, lector
lectura, 4v, lectura
línea, 13v (*line**, 47v), línia
llanterna, 128v, llanterna
llargària, 139v (*llegària*, 14v), llargària
lleï, 57v (*lley*, 44v), lleï
lleñam, 59v, llenyam
lletres, 13v, pl. de lletra
*llevor**, 113v, llavor, treball
llibra, 4r / *llibres*, 4r, llibre
*lligades**, 64v, pl. de lligada
llinda, 73v (*llinde* 84v), llinda
lliñola, 56v, llinyola
llostó, 84v, llostó
llit, 16v / *llits*, 40v, llit
llivell, 19v / *llivells*, 19v, llivell
lloc, 15v (*lloch*, 4v) / *llocs*, 96v (*llochs*, 155r), lloc
llum, 4v, llum
mà, 122v, mà
maig, 3r, maig
mal, 27v, mal
manera, 25v (*menera*, 19v) / *maneras*, 103v), manera
mapa, 96v, mapa
màquina, 96v, màquina
mar, 43r, mar
matemàtica, 4v (*matemàtiga*, 130v), matemàtica
matèria, 4r, matèria
membra, 128v, membre
memòria, 40v, memòria
menester, 22v (*manaster*, 125v, *mester*, 80v), menester
menestral, 20v / *menestrals*, 29v (*manestrals*, 72v), menestral
mensió, 32v (*mentió*, 4v), menció
*menudensa**, 117v, menudença
mercat, 122v, mercat
mesos, 3r, pl. de mes
mestra, 3r / *mestras*, 3r, mestre
*mestransa**, 4r (*mastransa*, 33v), mestrança
mida, 45v (*mide*, 14v) / *mides*, 15v, mida
mitjans, 46v, pl. de mitjà
*mitra**, 27v, mitra
mitx, 14v, mig
modo, 4r / *modos*, 15v, mode
mol·lura, 94v / *mol·lures*, 126v (*mol·luras*, 28v), motlura
món, 4v, món
monestir, 60v / *monestirs*, 60v, monestir
monjes, 127v, pl. de monja
mort, 122v, mort
morter, 40v, morter
mosa, 117v / *moças*, 42v (*mosas*, 44v), pl. de mossa
*mosoneria**, 49v, maçoneria

motiu, 67v / *motius*, 67v, motiu
moviment, 130r / *moviments*, 106v, moviment
*munteria**, 28v (*munteria*, 134v), munteria
murade, 69v, murada
naturalesa, 57v (*naturelesa*, 57v, *neturalesa*, 154v), naturalesa
nau, 130v, nau
*naya**, 118v / *nayas*, 125v, naia
negosi, 131r, negoci
nesesitat, 16v, necessitat
*nient**, 118v / *nients* 118v, nient
nom, 4v / *noms*, 155r, nom
nombra, 151v, nombre
norte (cast.), 19v (*norta*, 77v), nord
notítia, 28v (*notísia*, 14v), notícia
*o**, 47v, o, “obertura circular en una façana d'església”
obligació, 145v, obligació
obra, 21v / *hobra*, 54v, *obres*, 130v (*obras*, 36v) / *hobras*, 64v, obra
ocació, 25v, ocasió
ofisi, 131r, ofici
operació, 48v, operació
opinió, 4r / *opinions*, 4r, opinió
*oreyó**, 53v, orelló
*pàiment**, 47v, paviment
palm 21v / *palms* 18v, palm
paper, 50v, paper
para, 112v, pare
parament, 39v, parament
parer, 4r / *parers*, 106v, parer
paret, 21v (*peret*, 66v) / *parets*, 59v (*perets*, 76v), paret
parol, 40v, perol
part, 4v / *parts*, 4r, part
pas, 101v, pas
pasamà, 44v (*pasemà*, 44v), passamà
peaña, 44v (*peyaña*, 42v), peanya
pedra, 4v / *pedres*, 17v (*pedras*, 16v), pedra
pedreñ, 23v (*padrèn*, 27v, *pedrèn*, 154r, *padreñ*, 21v, *padreñy*, 100v), pedreny
penas, 23v, pl. de pena
*pendent**, 153r / *pendents*, 152v (*pandent[s]*, 153v), pendent
*pendenteria**, 130r (*pendentaria*, 152r), pendenteria
*penjade**, 92v, penjada
pensament, 46v, pensament
*peñade**, 136v (*peñades*, 108v, *penades*, 110v), penyada
peraula, 13v, paraula
pèrdia, 29v, pèrdia
perfectió, 13v, perfecció
perfil, 127v, perfil
perill, 4r (*parill*, 54v), perill
*perllongat**, 14v, perllongat
permòdol, 19v / *permòdols*, 19v, permòdol
persona, 36v, persona

perticularidad, 131r, particularitat
pes, 130r, pes
pesa, 21v / *peses*, 62v (*pesas*, 16v), peça
*peudret**, 20v (*peudrat*, 134v) / *peudrets*, 31v (*peusdrets*, 33v), peudret
pic, 16v / *pics*, 24v (*pichs*, 147v), pic
picapedrer, 3r (*picapadrer*, 3r) / *picapedrés*, 56v, picapedrer
pilar, 27v / *pilàs*, 28v, pilar
*pitxina**, 104v / *pitxines*, 66r (*pitxinas*, 126v), petxina
plana, 19v (*plane*, 14v), plana
planta, 20v (*plante*, 79v) / *plantes*, 66v (*plantas*, 28v), planta
*plom**, 26v / *ploms*, 35v, plom
*plomade**, 32v / *plomades*, 40v, plomada
porta, 59v / *portas*, 96v, porta
portal, 29v / *portals*, 15v, portal
post, 42v, post
pou, 62v, pou
*prepòsit**, 4r, propòsit
primor, 21v / *primors*, 128v, primor
principi, 153r (*prinsipi*, 13v), principi
prinsipiant, 16v / *pricipiants*, 4r, principiant
pròlech, 4r, pròleg
punt, 14v / *punts*, 55v (*puns*, 55v), punt
punta, 16v / *puntas*, 126v, punta
puntals, 103v, pl. de puntal
puntualitat, 43v, puntualitat
quadrat, 14v / *quadrats*, 36v, quadrat
quadro, 37v, quadro
qüentos (cast.), 122v, pl. de qüento, “cosa que no interessa”
*rabasa**, 124v (*rebasa*, 117v), rabassa
racó, 26v (*recó*, 75v) / *racons*, 52v (*recons*, 59v), racó
raconade, 35v, raconada
*radonàs** (cast.), 39v, redonesa
radonet, 44v, redonet
*rador**, 50v, redor
*rallevament**, 67v / *rallevaments*, 72v, rellevament
raó, 20v (*rahó*, 15v) / *rahons*, 117v, raó
rastro (cast.), 122v, rastre
*recta**, 42v, recte (m.)
redó, 49v (*radó*, 50v), redó
regla, 4r, regla
*regràs**, 15v (*ragràs*, 22v) / *regrasos*, 16v (*ragrasos*, 110v), regràs
reials, 112v, pl. de reial, “moneda castellana”
relació, 151v, relació
*rellevament**, 66v / *rellevaments*, 35v, rellevament
remei, 19v, remei
*rempant**, 45v / *rempants*, 146v, rampant
replà, 118v, replà
reputatió, 112v / *raputatió*, 4v, reputació
*resabent**, 97v (*rasabent*, 21v) / *rasabents*, 21v, recebent
resolució, 25v, resolució

retaula, 137v, *retaule*
*retirade**, 133v / *retirades*, 28v, *retirada*
rètol, 121v, *rètol*
retxa, 19v / *retxes*, 86v (*retxas*, 47v), *retxa*
retxeta, 42v, *retxeta*
*revolt**, 29v (*ravolt*, 31v) / *revolts*, 66r, *revolt*
rigor, 87v, *rigor*
rost, 164v, *rost*
*rrespal·lés**, 130r, pl. de *respatler*
sabó, 40v, *sabó*
saboner, 40v, *saboner*
sala, 112v, *sala*
scultor, 136v, *escultor*
*segude**, 42v, *seguda*
semblansa, 42v, *semblança*
señal, 19v / *señals*, 153r, *senyal*
señor, 25v / *señora*, 145v, *senyor*
señoria, 114v, *senyoria*
*serca**, 20v (*sarca*, 27v) / *sercas*, 57v, *cerca*
serimònia, 41v, *cerimònia*
simbori, 127v, *cimbori*
*síndria**, 19v / *síndries*, 103v, *cíndria*
*sintell**, 15v / *sintells*, 15v, *cintell*
*sintell**, 19v, *cintrell*
sintellets, 95v, pl. de *cintellet*
sircunstàntias, 132v, pl. de *circumstància*
sitja, 19v, *sitja*
sobratest, 130v, *sobretest*
sòl, 40v, *sòl*
*sonfrañ**, 62v (*sonfrañy*, 133v), *sonfrany*
sostres, 82v, pl. de *sostre*
sòtil, 19v / *sòtils*, 46v, *sòtil*
tatxa, 57v, *tatxa*
taula, 6r, *taula*
temor, 115v, *temor*
temps, 112v / *tems*, 62v, *temps*
*tercerol**, 164v, *tercerol*
termini, 112v, *termini*
terra, 19v, *terra*
terrade, 84v, *terrada*
testa, 67v, *testa*
*teuleró**, 73v (*teularó*, 71v, *taularó*, 71v), *teuleró*
theologia, 130v, *teologia*
tinta, 13v, *tinta*
tinter, 106v, *tinter*
títol, 13v, *títol*
torra, 42v / *torras*, 43r, *torre*
*tradosa**, 16v (*tredosa*, 89v) / *tradosas*, 32v (*tredosas*, 66v), *tradossa*
*trasa**, 13v (*trase*, 155r) / *traces*, 4r (*trases*, 4v, *traçes*, 3r, *trasas*, 28v, *traças* 4r), *traça*

*trasista**, 154r / *tracistas*, 4r, *tracista*
*trast**, 32v / *trasts*, 95v, *trast*
treball, 4r / *traball*, 24v, *treball*
trencador, 151v, *trencador*
*trenquilla**, 92v, *tranquilla*
tres per dos, 47v, *tres per dos*
treta, 25v, *treta*
*tronera**, 61v, *tronera*
tros, 45v, *tros*
trosam, 120v, *trossam*
troset, 47v, *trosset*
*uberta**, 13v, *oberta*
*ull**, 43r, *ull*
usansa, 59v, *usança*
vall, 84v, *vall*
vasas, 128v, pl. de *vasa*
*vengude**, 118v / *vengudes*, 118v (*vingudes*, 164r), *venguda*
veritat, 4v, *veritat*
vesí, 46v, *vesí*
via, 122v, *via*
*vilrey**, 121v, *virrei*
vista, 20v, *vista*
vocables, 130r, pl. de *vocable*
*volsor**, 35v / *volsós*, 30v, *volsor*
*volt**, 29v, *volt*
volta, 50v, *voltas*, 15v, *volta*
vots, 131r, pl. de *vot*
vuitevat, 14v, *vuitavat*
zel, 4r, *zel*

6.1.1.2. Substantius propis

a. Antropònims

Les persones esmentades són:

*mestra Antoni Roselló*¹⁷, 112v

mestra Joan Antoni Oms, *scultor y arquitecto*¹⁸, 136v

¹⁷ No en sabem res, sinó que era “mestra de la Sala”, segons ens diu Josep Gelabert. Segurament era mestre d'obres i estava en relació amb la Sala o Casa de la Vila de Palma.

¹⁸ La *Gran Enciclopèdia de Mallorca* en dona la següent informació: “Oms, Joan Antoni (Palma s. XVII-1667). Escultor. Fill del pintor *Gaspar Oms -Major-* Tenia casa i taller a la parròquia de Sant Miquel, de Palma. Fou sobreposat menor (1651) i prohóm (1652) del Col·legi de Pintors i Escultors de Mallorca. En morir el seu germà (1650) el pintor *Gaspar Oms -Menor-* i la seva cunyada *Magdalena Amorós Rabassa*, fou curador (1653-62) de les persones i béns dels seus nebots, el pintor *Gaspar Oms Amorós* i *Pere Joan Oms Amorós* (s. XVII-1659). Inscrit dins el corrent del Barroc i dedicat a la temàtica religiosa, fou considerat un dels més importants escultors de la Mallorca del s. XVII. Realitzà diverses obres per a les esglésies i convents de l'illa, particularment per la de Sant Miquel i el de Sant Domingo, de Palma. Treballà en col·laboració amb el fuster *Miquel Bosc* i el pintor *Bartomeu Domenge Llobet*. Es casà amb *Isabel Bestard* i d'aquest matrimoni nasqué *Antònia Oms Bestard*, que es casà amb *Miquel Ballester*. Durant l'administració del patrimoni familiar per *Joan Antoni Oms*, la casa pairal del carrer dels Apuntadors fou profundament reformada sota la direcció dels mestres d'obres *Antoni Company* i *Josep Gelabert*, fet documentat per la comptabilitat dels Oms, protocol·litzada (1663) pel notari *Joan Antoni Parets*” (GEM, s.v. *Oms, Joan Antoni*, 86).

*mestra Joseph Gelabert*¹⁹, 112v
*mestra Joseph Gelabert, picapedrer natural de Mallorca*²⁰, 3r
*Joseph de Torres, vilrey de Mallorca*²¹, 121v (*Jusepe de Torres, virrey* 121v)

b. Topònims

Els topònims i/o monuments esmentats són:

Barcelona, 112v
*capella de Nostra Señora del Roser*²², 145v
*capella de las Dolós del Sant Esperit*²³, 136v (*capella...de las Dolors*, 137v)
*el Carma*²⁴, 139v
*castell de Bellver*²⁵, 51v
*la Catedral*²⁶, 130v (*la Ceu*, 136v)
*costa d'en Brosa*²⁷, 113v
España, 46v
*font de la Portella*²⁸, 92v
*Hospital*²⁹, 139v
*Jesús*³⁰, 136v

¹⁹ Pare del nostre Josep Gelabert, autor de l'*Art de picapedrer*. També era mestre d'obres.

²⁰ GEM en dona la següent informació: "Gelabert, Josep (Palma 1622-1668). Mestre d'obres. De família de picapedrers, obtengué el títol de mestre d'obres el 1644. Entre el 1651 i el 1653, escriví *De l'art de picapedrers*, tractat d'estereotomia concebut en termes pedagògics. El manuscrit es conserva a la Biblioteca de Cultura Artesana, de Palma. Fou publicat, en edició facsímil, el 1977." (GEM, s.v. *Gelabert, Josep*, 214 i 215).

²¹ GEM en dona aquesta informació: "Pérez de Pomar i Torres de Mendoza, José (?-1646). Virrei. Fou nomenat per Felip IV virrei del regne de Mallorca el novembre de 1644 i exercí el càrrec fins a la seva mort l'agost de 1645. Succeí a Lope de Francia i col·laborà, amb homes i queviures, amb els exèrcits reials que lluitaven contra els revoltats catalans. Oferí la possibilitat de combatre fora de Mallorca amb l'objectiu d'eradicar el bandolerisme, i amnistià els bandolers que volgueren traslladar-se als fronts de combat i servir-hi militarment la monarquia. Combinà aquestes mesures de gràcia amb l'enduriment de la repressió contra els malfactors. Durant el seu govern es practicaren diverses execucions de bandejats. Fou excomunicat temporalment el gener de 1645 per haver capturat un bandejat asilat dins la parròquia de Manacor. Morí a conseqüència de les ferides que sofrí quan, la nit del 29 de juliol, caigué del cavall des de dalt de la murada en el fossat, prop del bastió de Sanoguera. Una creu a l'avinguda d'Alexandre Rosselló commemora el fet". (GEM, s.v. *Pérez de Pomar i Torres de Mendoza, José*, 74 i 75).

²² Al·ludeix a la capella de Nostra Senyora del Roser de Sant Domingo, avui esbucada, situada a un cantó del claustre, a la part de dalt de l'actual carrer del Conquistador, prop de la placeta del Roser (GEM, s.v. *Sant Domingo*, 291-294).

²³ Fa referència a la capella de la Mare de Déu dels Dolors de l'església i convent de Sant Esperit, avui de Sant Felip Neri. Inicialment pertanyé als trinitaris. Hi havia també un hospital que al segle XV seria absorbit per l'Hospital General. Al segle XIX passà als pares de la Congregació de Sant Felip Neri (GEM, s.v. *Sant Felip Neri*, 299 i 300).

²⁴ Es refereix a l'església de Nostra Senyora del Carme, avui esbucada, a la Rambla de Palma, junt amb el convent adjunt, devora el llit de sa Riera, que seguia el curs de la Rambla fins que al segle XVII fou desviada extramurs. (GEM, s.v. *Carme, quarter del*, 159 i 160, i *carmelità*, 160 i 161).

²⁵ El Castell de Bellver, d'estil gòtic, està situat a uns 2 km de la mar, sobre un turó de 140 m. d'alçada i fou edificat per ordre del rei Jaume II de Mallorca (GEM, s.v. *Bellver; castell de*, 67-70).

²⁶ Al·ludeix a l'església catedral de la diòcesi de Mallorca, situada a la part vella de Palma (GEM, s.v. *Seu de Mallorca*, 229-237).

²⁷ Carrer que desemboca devora l'església de Sant Nicolau, a Palma.

²⁸ Fa esment de la font o dipòsit públic d'aigua que hi havia prop de la Portella, a la murada de Palma, situada aleshores a vorera de mar (GEM, s.v. *Portella, la*, 365).

²⁹ Hospital General de Mallorca, establiment assistencial fundat el 1456 a Palma, que fusionà els antics hospitals de Sant Andreu, de Santa Catalina i del Sant Esperit (GEM, s.v. *Hospital General de Mallorca*, 52-54).

³⁰ Al·ludeix a l'antic convent franciscà de Nostra Senyora dels Àngels de Jesús, situat extramurs de Palma, prop de l'antiga porta de Jesús, avui esbucada. En el seu lloc s'hi construí l'actual Hospital Psiquiàtic

*la Llonje*³¹, 130v
Mallorca (illa), 112v
*Mallorca*³² (ciutat), 3r
*Mercat*³³, 122v
*el Moll*³⁴, 68v
*Montision*³⁵, 93v
*l'Olivar*³⁶, 127v
*porta de Santa Caterina*³⁷, 59v
*porta de Sant Antoni*³⁸, 121v (*portal... de Sant Antoni*, 91v)
*porta del Camp*³⁹, 121v
*portal de la porta Pintade*⁴⁰, 91v
Regna de Mallorca, 136v
*la Sala*⁴¹, 119v
*Sant Antoni de la Síquia*⁴², 138v
*Sant Domingo*⁴³, 139v
*Sant Fransesch*⁴⁴, 113v
*Sant Fransisco de Paula*⁴⁵, 119r

(GEM, s.v. *Nostra Senyora dels Àngels de Jesús, convent de*, 7).

³¹ La Llonja, edifici civil gòtic construït entre 1420-1452 (GEM, s.v. *Llonja, la*, 7-9.)

³² Fa al·lusió a la ciutat de Mallorca. Una prova més que el nom tradicional històric de Palma era *Mallorca*, com el nom de l'illa, la qual cosa no obsta que col·loquialment no se'n digués *Ciutat*, forma que ha arribat fins avui. Recordem que fins a 1523 en què Alcúdia fou nomenada ciutat per mèrits políticomilitars afins a l'emperador Carles, a l'illa de Mallorca només hi havia una ciutat: *Mallorques* o *Mallorca*.

³³ Deu fer referència a l'actual plaça del Mercat, entre el teatre Principal i el carrer de la Unió (GEM, s.v. *Palma*, 176).

³⁴ Al·lusió al moll vell de davant l'Almudaina de Palma, al final del qual hi havia una torre, ben visible en el mapa d'en Garau (1644), coetani de *l'Art de picapedrer*: (Sevillano Colom & Pou Muntaner).

³⁵ Església i col·legi situat a Palma al carrer del mateix nom (GEM, s.v. *Monti-sion*, XI: 128 i 129).

³⁶ Antic monestir de Palma, avui desaparegut, situat a l'actual plaça de l'Olivar (GEM, s.v. *Olivar, monestir de l'*, 56).

³⁷ Antiga porta del recinte emmurallat de Palma, que comunicava la ciutat amb Portopí (GEM, s.v. *Santa Catalina, porta de*, XV: 120).

³⁸ Antiga porta de la murada de Palma, avui desapareguda, situada prop del carrer del Sindicat i des d'on partia l'antic camí de Manacor. Deu el seu nom a l'església de Sant Antoni de Pàdua, també desapareguda arran de l'enderrocament de les murades (GEM, s.v. *Sant Antoni de Pàdua*, 238 i 239).

³⁹ Antiga porta del recinte emmurallat de Palma, avui esbucada, projectada per l'enginyer italià Fratin, considerada com la porta principal d'accés a la ciutat. L'entorn del baluard avui és en procés de restauració. (GEM, s.v. *Camp, porta del*, 14).

⁴⁰ Antiga porta del recinte emmurallat, avui desapareguda, situada a l'actual plaça d'Espanya de Palma. (Zaforteza y Musoles, 79 i 80).

⁴¹ Edificació situada a la plaça del mateix nom que allotja la casa consistorial de Palma, construït sobre l'antic Hospital de Sant Andreu (GEM, s.v. *Cort, edifici de*, 128 i 129)

⁴² Al·ludeix a l'església de Sant Antoni de Viana, edificació conventual situada al carrer de Sant Miquel, antic carrer de la Síquia, on hi hagué temps enrere el convent i l'hospital de Sant Antoni de Viana. Popularment és conegut com Sant Antoniet (GEM, s.v. *Sant Antoni de Viana*, 239 i 240).

⁴³ Antiga església i convent avui esbucats, al carrer del Conquistador de Palma. El complex arquitectònic era situat entre els actuals carrer del Palau Reial, de la Victòria, la costa de Sant Domingo i les escales de la Seu. Fou enderrocat el 1837. (GEM, s.v. *Sant Domingo*, 291-293).

⁴⁴ Església i convent del Tercer Orde Regular, situat a la plaça de Sant Francesc, de Palma (GEM, XV: 303 i 304, s.v. *Sant Francesc d'Assís*).

⁴⁵ Fa al·lusió al convent de l'orde religiós dels mínims situat aleshores al peu de l'Almudaina i que fou esbucat a finals de la dècada dels anys 1830. L'orde dels mínims fou fundat per Sant Francesc de Paula a Paola (Calàbria), el 1435. El març de 1582, fou fundat el primer convent de Mallorca, de primer, per pocs mesos, devora la capella de Sant Nicolauet de Portopí, des d'on passà al barri de la Soledat i després al peu de l'Almudaina, a l'actual plaça de la Reina (GEM, s.v. *mínim i mínims, convent dels*, 23 i 24).

*Sant Jaume*⁴⁶, 130r (*Sant Jauma*, 136v)
*Sant Joan*⁴⁷, 122v
*Sant Miquel*⁴⁸, 130r
*Sant Nicolau*⁴⁹, 139v
*Santa Catalina de fora porta*⁵⁰, 138v
*Santa Creu*⁵¹, 139v
*Santa Eulària*⁵², 139v (*Santa Aulària*, 136v)
*Santa Margalide*⁵³, 138r
*Secós*⁵⁴, 138r
*Sentañ*⁵⁵, 145v
*simbori de las monjes Teresas*⁵⁶, 127v
*Sindicat*⁵⁷, 155r

6.1.2. L'adjectiu

6.1.2.1. *Adjectius qualificatius*

Separam les formes de masculí i femení i de plural amb una barra inclinada i entre parèntesi posam les variants gràfiques i formals. Cas d'haver-hi dues formes iguals cal interpretar que la primera es refereix a un substantiu masculí i la segona a un substantiu femení. A la fi de cada citació n'inclouem les formes estandaritzades.

alt, 15v / *alta*, 118v, alt/alta
ampla, 25v / *ampla*, 21v / *amples*, 35v, ample/ampla/amples
*ansapaner**, 15v/*ansapanera*, 54v/*ansapanés*, 48v(*ansapenés*, 48v),
 ansapaner/ansapanera/ansapaners
avident, 19v, evident

⁴⁶ Parròquia de Palma, una de les més antigues, situada a la part baixa de la ciutat en el carrer del mateix nom (GEM, s.v. *Sant Jaume*, 308 i 309).

⁴⁷ Església del terme de Palma, situada al barri de sa Llonja. Deu el seu nom a l'orde dels cavallers de Sant Joan de Malta (GEM, s.v. *Sant Joan de Malta*, 358 i 359).

⁴⁸ Parròquia del centre de Palma, una de les més antigues, edificada sobre una antiga mesquida (GEM, s.v. *Sant Miquel*, 400 i 401).

⁴⁹ Parròquia del centre de Palma, desmembrada de la de Santa Eulària i posada sota l'advocació de Sant Nicolau de Bari (GEM, s.v. *Sant Nicolau*, 403 i 404).

⁵⁰ Es refereix a l'antic convent de Santa Catalina extramurs, avui esbucat, situat devora sa Feixina i l'actual Avinguda Argentina, el qual antigament havia estat hospital de mariners pobres. Donà nom a l'actual barri de Santa Catalina. Durant l'època de Josep Gelabert era dels trinitaris. (GEM s.v. *Hospital de Santa Catalina* i s.v. *trinitari*, 322. També Valero (458).

⁵¹ Parròquia de Palma, una de les més antigues, fundada pel bisbe de Barcelona el segle XIII, situada al baluard de Sant Pere (GEM, s.v. *Santa Creu*, 126).

⁵² Parròquia de Palma, també una de les més antigues, situada a la part alta de la ciutat, devora un antic cementeri (GEM, s.v. *Santa Eulària*, 146 i 147).

⁵³ Antic monestir del terme de Palma situat al carrer de Sant Miquel, devora la porta de Snta Margalida o de l'Esvaidor. Se'n conserva l'església, la sala capitular, el refectori i una ala del claustre. Al segle XIX fou convertit en Hospital Militar (GEM, s.v. *Santa Margalida, monestir de*, 191 i 192).

⁵⁴ Fa esment de l'església del Bon Socors, temple conventual de l'orde de Sant Agustí, situat a l'actual plaça de Llorenç Bisbal, de Palma. Les obres de l'edifici són contemporànies de l'*Art de picapedrer* (GEM, s.v. *Bons Socors, església del*, 204 i 205).

⁵⁵ Santanyí, municipi del migjorn de Mallorca on es troba aquest tipus de pedreny (GEM, s.v. *Santanyí*, 241-270).

⁵⁶ Al·ludeix al cimbori de l'església de les monges Tereses, del monestir de Santa Teresa, situat al passeig de la Rambla, de Palma. Fou fundat per sor Elionor Ortiz al segle XVII. El 1653, any de redacció de l'*Art de picapedrer*, feia pocs anys que s'havien acabat les obres. (GEM, s.v. *Santa Teresa*, 274 i 275).

⁵⁷ Fa referència a l'edifici del Sindicat, al carrer del mateix nom, al centre de la ciutat de Palma. Se'n conserven algunes restes *in situ*. El Sindicat de Fora era la corporació que representava la Part Forana. (GEM, s.v. *Sindicat de Fora*, 248-250).

bax, 62v, baix
biax, 21v / *biaxa*, 49v, biaix/biaixa
bo, 66v (*bon*, 4r) / *bona*, 4v / *bons*, 140r / *bones*, 68v (*bonas*, 67v),
 bo(n)/bona/bons/bones
breu, 54v, breu
buit, 18v, buit
cert, 4v / *certa*, 4r, cert/certa
certíssim, 4r, certíssim
clar, 19v / *clara*, 81v, clar/clara
comuna, 130v, comuna
curiós, 4r / *curiosa*, 25v / *curiosos*, 27v / *curiosas*, 117v
 curiós/curiosa/curiosos/curioses
curt, 74r / *curta*, 68v / *curtas*, 138v, curt/curta/curtes
*dejú**, 36v, dejú
derera, 111r, darrera
*desevat**, 139v / *desevade*, 137v, desavat/desavada
destra, 117v, destre
difarent, 72v / *difarent*, 111v / *difarents*, 4r, diferent/diferents
dificultós, 16v / *dificultosa*, 24v / *dificultosas*, 4r
 dificultós/dificultosa/dificultoses
ditxosos, 130v, pl. de ditxós
dobla, 50v, doble
*dotsavade**, 137v, dotzavada
*enfadós**, 92v/*enfadosa*, 57v/*enfadosos*, 81v/*enfadosas*, 117v
 enfadós/enfadosa/enfadosos/enfadoses
entiga, 130r / *antics*, 130r (*antichs*, 4v) / *antigas*, 130r (*entigas*, 117v),
 antiga/antics/antigues
ermós(cast.), 20v/*ermosa*, 27v/*ermosos*, 96v/*ermosas*, 122v, cast.
 hermós/hermosa/hermosos/hermoses
*escans**, 45v, escans
*escasà**, 15v(*ascasà*, 19v)/*escasana*, 105v(*escasane* 106v)/*escasans* 115v,
 escassà/escassana/escassans
espaiós, 27v, espaiós
estret, 52v / *estreta*, 55v (*estrata*, 39v) / *estretas*, 130v, estret/estreta/estretes
extraordinari, 19v/*extraordinària*, 96v/*extraordinàries*, 151v,
 extraordinari/extraordinària/extraordinàries
fàcil, 14v (*fàsil*, 124v) / *fàcils*, 88v, fàcil/fàcils
facilísim, 27v, facilísim
falsa, 72v, falsa
 fina, 57v / *fins*, 153r, fina/fins
fondo, 103v / *fonda*, 137v (*fonde*, 164r) / *fondos*, 96v, fondo/fonda/fondos
forsós, 91v / *forsosa*, 73v / *forsosas*, 67v, forçós/forçosa/forçoses
fort, 30v, fort
galant 118v, galant
gallart, 22v / *gallarde*, 25v / *gallarts*, 96v / *gallardes*, 125v, gallard / gallarda /
 gallards / gallardes
general, 15v, general
gran, 27v / *gran*, 4r / *grans*, 84v, gran/grans
grandiosos, 4v, pl. de grandios
gros, 42v / *grosa*, 126v, gros/grossa

gruxades, 123v, pl. de gruixada
ignorants, 4v, pl. d'ignorant
igual, 27v / *iguals*, 56v, igual/iguals
innumerables, 155r, innumerables
just, 29v / *justa*, 56v, just/justa
llarc, 61v (*llarch*, 39v) / *llarga*, 13v, llarg/llarga
llarguera, 48v, llarguera
lleugeras, 117v, pl. de lleugera
llis, 71v / *llisa*, 35v / *llises*, 27v (*llisas*, 102v), llis/llisa/llises
major, 39v / *major*, 4r, major
manifesta, 66v, manifesta
menetjedisa, 115v, manejadissa
menor, 138v, menor
menuals, 4r, pl. de manual
millor, 112v / *millor*, 47v, millor
mínim, 4v, mínim
mitx, 25v / *mitja*, 25v (*mitje*, 113r) / *mitjes*, 16v, mig/mitja/mitges
moderna, 26v / *modernas*, 116v, moderna/modernes
natural, 3r (*netural*, 15v) / *natural*, 57v / *neturals*, 15v, natural/naturals
negra, 21v / *negras*, 24v, negre/negres
nessesari, 13v (*nessesari*, 130r) / *nessesària*, 81v, necessari/necessària
ordinària, 40v / *ordinàries*, 69v, ordinària/ordinàries
ovade, 48v, ovada
par, 20v, par
perfeta, 57v (*parfeta*, 128v) / *perfetas*, 125v, perfeta/perfetes
perillós, 26v, perillós
petit, 36v / *petita*, 20v / *petitas*, 145v, petit/petita/petites
pla, 37v / *plana*, 47v (*plane*, 47v), pla/plana
*plàtich**, 4r, plàtic
ple, 45v / *plena*, 112v, ple/plena
present, 14v, present
prim, 44v / *prima*, 54v / *primes*, 123v, prim/prima/primes
principal, 130r (*prinsipal*, 15v) / *principals*, 24v (*prinsipals*, 15v),
principal/principals
profitós, 63v / *profitosa*, 93v / *profitosas*, 117v, profitós/profitosa/profitoses
prolixa, 131r, prolixa
propi, 19v / *propis*, 78v, propi/propis
puntagut, 127v (*puntegut*, 15v) / *puntegude*, 39v / *puntegudes*, 52v,
puntagut/puntaguda/puntagudes
puntual, 24v / *puntual*, 37v / *puntuals*, 4v, puntual/puntuals
pura, 4v, pura
quadrade, 4v / *quadrades*, 41v, quadrada/quadrades
recta, 45v / *rectas*, 155v, recta/rectes
redó, 162v (*radó*, 15v) / *redona*, 100v (*radona*, 47v) / *radons*, 28v / *radonas*,
41v, redó/redona/redons/redones
romà, 29v, romà
sapient, 4v, pl. de sapient
següent, 53v, següent
segur, 109r / *segura*, 115v, segur/segura
semblant, 85v / *semblant*, 137v / *semblants*, 73v, semblant/semblants

senar, 20v / *senàs*, 47v, *senar/senars*
senser, 139v, *sencer*
sensilla, 122v, *senzilla*
sert, 16v / *serta*, 42v / *sertas*, 15v, *cert/certa/certes*
sertísim, 79v (*sertíssim*, 130r), *certíssim*
sisevat, 137v / *sisevade*, 136v, *sisavat/sisavada*
*sobratest**, 130r, *sobretest*
sofuscades, 72v, pl. de *sofuscada*
subjectas, 4v, pl. de *subjecte*
suficient, 146v, *suficient*
superiors, 130v (*superiós*, 57v), pl. de *superior*
sutil, 128v / *sutil*, 101v / *sutills*, 57v, *subtil/subtills*
última, 47v, *última*
vella, 68v, *vella*
vertader, 66v / *vertadera*, 13v (*vertedera*, 72v), *vertader/vertadera*
vistable, 52v, *vistable*
voluntari, 74v / *voluntària*, 32v / *voluntàries*, 67v *voluntari/voluntària/voluntàries*
vuitevade, 121v, *vuitavada*
vertaderas, 3r / *vartaderas*, 4r, pl. de *vertadera*
yguals, 137v, pl. d'*igual*

6.1.2.2. Barbarismes

Hi incloem només els castellanismes no inclosos en el DIEC2:

adorno, 126v
agravi, 38v
alcansar, 13v
ànimo, 4r
antes, 4r (*antas*, 26v)
arquitecto, 136v
asertat, 57v, *asertade*, 57v
asiento, 30v
averiguat, 145v
claustro, 24v, *claustros*, 60v
curva, subst. 71v, adj., 57v., *curvas*, 74r (subst.)
curvat, 96v, *curvade*, 56v
decoro, 130v
demés, lo, 4v “la resta,” *demés*, los, 105v “els restants,” *demés*, las 16v, “les restants”
despresiar, 4v, *despresiat* 4v, *despresien*, 4v
ditxosos, 130v
dueño, 87v
emplear, 122v
enfado, 137v
enserrades, 130v
ermós, 20v, *ermosa*, 93v, *ermosos* 96v, *ermosas* 122v
ermosura, 57v
fondo (subst.), 35v “fondària”
gastos, 103v
gènere, 99v

infortunios, 4v
menos, 59v, *a lo menos*, 4r, *per lo menos*, 29v
modo, 4r, *modos* 15v
norte, 19v, *norta*, 77v
presiar, 145r
pues, 4v
qüentos, 122v
rastro, 122v
tatxa, 57v
trenquilla, 92v
trueco de, a, 24v, “a condició de”
últim, a lo, 46v
uso, al, 106v

Segons Coromines, la forma *quadro* 37v és d'origen italià (DECLLC, v.II, s.v. *caire*, B.1981, pàg. 400). Per contra, *iglésia* 136v seria, segons el mateix lingüista, una forma patrimonial catalana explicable a partir de l'evolució lingüística del ll. vg. ECLESIA, del ll. ECCLESIA “reunió del poble” (DECLLC, III, s.v. *església*, Barcelona, 1982, pàgs. 586-588).

6.2. A les Ordinacions

6.2.1. El substantiu

6.2.1.1. Substantius comuns

abra, 8r (*arbra*, 11r) / *arbres*, 9v (*abres*, 8v) (*abras*, 8r), arbre
*acostuma**, 7r, *costuma*, costum
acident, 9v, accident
afecta, 6r, efecte
aigua, 6v (*aygua*, 10r) / *aigües*, 6v (*aygües*, 9v), aigua
*aigüera**, 6v, aigüera
*alanbich**, 9r, alambic
àlber, 8r / *àlbers*, 8v, àlber
*alberch**, 7r (*arberch*, 7v) / *alberchs*, 8r, alberg
*alenbor**, 7v, alambor
alzines, 11r, pl. d'alzina
añy, 10r / *añys*, 6v, any
*aplom**, 8v, aplom
atans, 6r (*atants* 6v) (*atanc*, 8v), atans
*badador**, 7v (*bedador*, 10r), badador
Bal-le, 11r, batle
bassa, 7v, bassa
bèstias, 8r, pl. de bèstia
brancas, 8v, pl. de branca
*buial**, 10v / *buyalls*, 7v, buial
burc, 7r, burg
caira, 6v, caire
camp, 7v / *camp*s, 8r, camp
canals, 6r, pl. de canal
canons, 6v, pl. de canó
cantó, 9r, cantó
*canyal**, 9r, canyal
càñem, 7v, cànyem

capítols, 6r, pl. de capítol
carrera, 6v, carrera
carta, 6v / *cartas*, 6r, carta
cas, 9v, cas
casa, 9v / *cases*, 6r (*casas*, 7r), casa
cavalcaduras, 8r, pl. de cavalcadura
cel, 7r (*çel*, 8v), cel
cens, 6r, cens
censals, 8r, pl. de censal
ciutat, 6r, ciutat
colp, 7v, colp
commemorations, 6r, pl. de commemoració
compilació, 6r, compilació
compredor, 7v, comprador
concòrdia, 6r / *Concòrdies*, 6r, concòrdia
consell, 6r, consell
constitutions, 6r, pl. de constitució
consuetuts, 6r, pl. de consuetud
contrast, 6r, contrast
cort, 6r / *corts*, 6r, cort
cosa, 7r / *cosas*, 6r, cosa
costat, 6v, costat
*costuma**, 9v (*custuma*, 7r), costuma, costum
cotó, 7v, cotó
*croeres**, 7r, pl. de croera
*dan**, 9v (*dañ*, 9v; *dañy*, 11r), dan
degotís, 9r, degotís
destra, 6v / *destras*, 6v, destre
destradors, 7v, pl. de destrador
drap, 7v, drap
dret, 8v, dret
escala, 9v, escala
esmena, 9v, esmena
espai, 6v (*espay*, 7r), espai
estament, 6r (*stament*, 6r) / *estaments*, 6r, estament
estimació, 10v, estimació
*faxuna**, 8v, feixuna
Fe, 6r, fe
fems, 7v, fems
figuera, 11r, figuera
*fil**, 10v, fil
fila, 10r, fila
filade, 6v, filada
finestra, 9r / *finestras*, 7v, finestra
foch, 9v, foc
fonaments, 6v, pl. de fonament
forn, 10r, forn
frau, 10v, frau
frontera, 11r, frontera
gents, 6r, pl. de gent

gerras, 10r, pl. de gerra
grux, 7r, gruix
guañy, 7v, guany
hòmens, 11r, pl. d'home
*honor**, 8r / *honors*, 6r, honor, casa
hort, 7v (*ort*, 8v), hort
ladoner, 8v (*ledoner*, 8r) / *ladoners*, 8v, lledoner
lana, 7v, llana
*llans**, 9v, llanç
lli, 7v, lli
Llibra, 6r / *llibres*, 6r, llibre
*llinatjes**, 8v, pl. de llinatge
lonch, 9v, llong
*lluerna**, 7r (*luerna*, 6r) / *lluernas*, 7r (*luernas*, 6v), lluern
lum, 9v, llum
manera, 6v, manera
mar, 10v, mar
*marca**, 11r, marca
màrgens, 9v, pl. de marge
mel, 7r, mel
memòria, 6r, memòria
*mengera**, 8r, mengera
merlets, 10r (*mel·lets*, 7r; *marlets*, 7r), pl. de merlet
meytat, 6v (*mitat*, 9r), meitat
misions, 10v, pl. de missió
morabatí, 6r / *morabatins*, 6r, morabetí
morer, 8r, morer
morter, 6v, morter
*mujade**, 8r / *mujades*, 8r, mujada
*mur**, 7v, mur
*murets**, 7r, pl. de muret
noguera, 8r / *nogueres*, 8v, noguera
noguers, 11r, pl. de noguer
nom, 6r, nom
olivera, 8r / *oliveras*, 11r, olivera
ollas, 6v, pl. d'olla
ordinations, 6r (*hordinations*, 11r), pl. d'ordinació
palm, 7v / *palms*, 6v, palm
paret, 6r / *parets*, 6v, paret
part, 6v, part
*partidors**, 7v, pl. de partidor
pasatje, 6v, passatge
pau, 6r, pau
pedra, 6v / *pedras*, 10v, pedra
personas, 10r, pl. de persona
pesatje, 7r, passatge
peu, 11r / *peus*, 11r, peu
poblats, 6r, pl. de poblat
possesió, 7r, possessió
*postat**, 7r, postat

pou, 9v, pou
*poys**, 11r, pl. de poll, pollancre
Pregmàtiga, 6r / *Pregmàticas*, 6r, pragmàtica
prescriptió, 10v, prescripció
preu, 6v, preu
privilegi, 7v / *Privilegis*, 6r, privilegi
prohibició, 11r, prohibició
pròmens, 6r, pl. de prohom
proprietat, 11r, propietat
Provisions, 6r, pl. de provisió
pujador, 8v, pujador
*rael**, 8v, rael
rahó, 7r, raó
rajola, 7r (*rejola*, 7r) / *rejolas*, 10v, rajola
*ralex**, 7r, relleix
raylls, 8v, pl. de raül
rech, 6v, reg
*rejalera**, 10v, regellera
Rey, 6r, rei
ribera, 10v, ribera
riera, 10r / *rieras*, 9v, riera
roures, 11r, pl. de roure
saller, 6v / *sallers*, 6v, celler
sàlzer, 8r, salze
savis, 6r, pl. de savi
scala, 8v, escala
selari, 7v, salari
señor, 6r, senyor
servitut, 9v / *servituts*, 6r, servitud
*singla**, 8v, cingle
sol, 8r, sol
sostra, 7r / *sostras*, 10r, sostre
*sòtol**, 6v, sòtol
sous, 6r, pl. de sou
sumari, 6r, sumari
talés, 7v, pl. de teler
tanca, 10r, tanca
tàpia, 10v / *tàpies*, 7r (*tàpias*, 7v), tàpia
Taula, 6r, taula
taverna, 6r, taverna
temps, 8v, temps
tencadura, 8v, tancadura
tencament, 7r, tancament
terra, 7v, terra
terrat, 9v / *terrats*, 7r, terrat
territori, 8r, territori
teulade, 7r / *teulades*, 10r, teulada
teulas, 6v, pl. de teula
tira, 8r / *tires*, 8r, tira
tirade, 8r, tirada

títols, 6r, pl. de títol
torra, 7r / *torres*, 7r (*torras*, 7v), torre
torrent, 9v, torrent
*tou**, 7v, tou
*tremutge**, 6v, tremuja
*troch**, 10v, trauc
usatjes, 6r, pl. d'usatge
vall, 7v, vall (m.)
*Veguers**, 11r, pl. de veguer
vehí, 6r / *vehins*, 7r, veí
venedor, 7v, venedor
vespra, 8r, vespre
vinya, 9r (*viña*, 7v, *viñya*, 8r) / *viñes*, 6v, vinya
vista, 7r, vista
voluntat, 6v, voluntat

6.2.1.2. Substantius propis

a. Antropònims

*Pera Albert*⁵⁸, 6r
*en Santacília*⁵⁹, 6r
*rey en Jauma*⁶⁰, 6r

b. Topònims

Barcelona, 6r
Cataluñya, 6r (*Principat de Catalunya*, 6r)

6.2.2. L'adjectiu

a. Adjectius qualificatius

alt, 7r, alt
ampla, 9v, ample
barcelonesos, 6r, pl. de barcelonès
bellas, 6v, pl. de bella
bon, 6r / *bona*, 6r, bon/bona
Catòlica, 6r, catòlica
comuna, 6r / *comunes*, 10v, comuna/comunes
diversos, 8v, pl. de divers
dolç, 11r, dolç
eclasiàstich, 6r, eclesiàstic

⁵⁸ Jurista i eclesiàstic català del segle XIII, autor de la recopilació jurídica coneguda en versió catalana com *Commemoracions de Pere Albert*, fou inclosa en les diverses edicions de les *Constitucions i altres drets de Catalunya* (vegeu *Gran Enciclopèdia Catalana*, s.v. *Albert, Pere*, 421).

⁵⁹ Segons investigacions recents, es refereix a un Jaume de Santacília, agrimensur o geòmetra, el qual a mitjan segle XIV va fer l'aplec de dret urbanístic *Consuetuds de la ciutat de Barcelona sobre les servituds de las casas e honors*, conegut també com *Ordinacions d'en Santacília*, sobre relacions de veïnatge entre finques urbanes. Aquestes disposicions, que sembla que daten de l'època del regnat del rei Jaume II, foren aplicades primer a la ciutat de Barcelona, però després s'estengueren a d'altres ciutats. Com en el cas de les *Commemoracions d'en Pere Albert* feu part també de les diverses recopilacions de *Constitucions i altres drets de Catalunya*, editades en diverses ocasions des de 1495 i, després, el 1588-1589. Posteriorment serien incloses en els manuals de dret civil català i andorrà. (Vegeu GEC, s.v. *Ordinacions d'En Santacília*, 790 i 791 i, sobretot, Ribalta Haro).

⁶⁰ Sembla que es refereix al rei Jaume II d'Aragó (1267-1327), fill de Pere el Gran i de Constança de Sicília (vegeu GEC, s.v. *Jaume II de Catalunya-Aragó dit el Just*, 733 i 734).

equal, 10v / *eguals*, 7r (*eguals*, 10r), *equal/eguals*
espertas, 10r, pl. d'experta
espessa, 8r / *espesos*, 8r, *espessa/espessos*
estranyys, 11r, pl. d'estrany
fort, 7r, fort
fortuït, 9v, fortuït
gran, 9v, gran
justa, 10v, justa
ladesma (f), 7r, lledesma
mitger, 7v (*mitjer*, 6v) / *mitjera*, 6v / *mitjers*, 7r, *mitger/mitgera/mitgers*
plujals, 6v, pl. de plujal
poca, 10v, poca
present, 6r / *prasant*, 8v, present
primer, 6r, primer
pròpria, 6r, pròpia
pública, 6v, pública
reyals, 11r, pl. de reial
sana, 6r, sana
Santa 6r, santa
seca, 10r, seca
semblant, 10v, semblant
sobirà, 7r (*subirà*, 7r) / *sobirana*, 9v, *sobirà/sobirana*
*sutzes**, 6v, pl. de sutza
útil, 6r, útil

6.3. Glossari

Incloem només aquells mots que no apareixen en el DIEC2 o bé que hi apareixen en accepcions diferents o d'especial interès:

acreue, 147v, creua.

acsàmit, 40v, examen.

acseptat, 35v, exceptat, exceptuat.

aguastade, *es fos*, 148v, es fos aguastada, s'hagués fet malbé.

alambich, 9r, alambic, alambí.

alambor, 32v, alambor, inclinació, desviació de la verticalitat en una paret, peu; 7v, contraparet, revestiment de pedra i morter, segurament en forma de peu de murada.

alamborat, 32v, que té alambor, que té peu.

allimitat, 30v, alimitat, limitat.

allivella, *sa*, 130r, s'anivella.

aminve, *sa*, 84v, aminva, minva.

ansa, 20v, corba d'un arc, volta, escala o capella semblant a un agafall.

ansapaner, *arc*, 15v, nom popular que es dona a l'arc carpanell.

apenestar, 148v, compondre, col·locar.

aprés, 6v, devora; 13v, després.

arquet, 27v, arc petit.

asintellat, 37v, acintellat, amb cintell.

asirca de, 4r, entorn de.

asta, 39v, llargària vertical d'una clau i/o d'una duella d'un arc.

atacar, 152r, atracar, acostar.

atamó, 96v, atamor, tambor, mur cilíndric que serveix de base a una cúpula per a donar-

- li major elevació.
- atendència*, 55v, atenció, esment.
- axceptades*, 11r, pl. d'exceptada, exceptuada.
- badador*, 7v, mirador.
- ballen*, 46v, caben en un lloc.
- batador*, 82v, batedor, angle entrant que ressegueix la vorera d'un bastiment o d'un lliandar en el qual bat i s'atura una fulla de porta quan es tanca.
- bellas*, 6v, pl. de bell, net.
- biax*, 21v, biaix, desviació, obliquïtat respecte a la línia recta.
- biaxes*, 4r, pl. de biaix, oblic, desviat de la línia recta.
- bombardera*, 61v, tronera.
- boso*, 47v, bosso, dit del frontal d'una dovella d'un arc o portal que no és pla, sinó que té inclinació i que ressalta respecte d'un capitell i/o motllura.
- botó*, 42v, peça central d'una escala de caragol que forma regruix circular o abombat.
- buyalls*, 7v, buials, pl. de buial, claraboia.
- cabal, a la*, 49v, just a la mateixa distància.
- cairats*, 19v, pl. de cairat, biga, tauló.
- camine*, 53v, camina, transcorre, avança.
- cana*, 151v, acte de canar.
- canelat*, 43v, canalat, part de l'escala de caragol en forma de canal que serveix d'arrambador.
- canyal*, 9r, canal.
- capelsat*, 27v, capalçat, pendent de l'intradós d'una volta; 123v, en les escales capalçades, llit d'escala amb volta més alta a la part del cap vist dels escalons.
- capser*, 162v, capcer, cap o part superior d'una volta.
- capserrats*, 27v, pl. de capserrat, angle; 47v, *capserat*, sentenella, eina composta de dos braços o regles units per un extrem formant un angle que es pot tancar i obrir a voluntat i que serveix per a midar i traçar angles. També se'n diu "falsa esquadra."
- caragol*, 42v, escala bastida en poc espai al voltant d'una columna o eix central.
- carrera*, 6v, carrer.
- caxa de mort*, 122v, caixa de mort, taüt.
- clau*, 24v, dovella o peça central que clou un arc o una volta.
- coll, trega*, 35v, arribi.
- collar*, 11r, pujar.
- conegude de, a*, 10r, a coneguda de, a l'arbitri o a la manera de veure (d'algú).
- consumen, .s*, 8v, es deteriorin.
- copade*, 95v, copada, motllura còncaua de secció semicircular quan és feta en una superfície plana, i de quart de cercle quan està passada pel caire d'una peça escairada.
- cor, tenir sobre*, 155r, tenir sobre cor, interiorment, sense manifestació externa.
- cordó*, 91v, motllura en forma de bocell.
- cortine*, 80v, cortina, tros de bastió o paret de murada.
- creuer, picar a*, 32v, tallar una superfície plana a partir de dues tirades o rectes convergents en un vèrtex.
- custuma*, 7r, costum.
- damés, los*, 60v, los demás, la majoria; *las demás*, 117v, les demás, id.
- dan*, 9v, dany.
- dejú* (estar), 36v, que no sap una cosa, que no n'ha tingut cap notícia.
- desevade*, 137v, desavada, que té deu costats o cares.
- destradors*, 7v, pl. de destrador, canador.

- destras*, 6v, pl. de destre, mida longitudinal que equivalia a dotze pams de cana de Barcelona o pams de destre, o sia, 2'796 mts.
- duella*, 16v, dovella, cada una de les peces picades o tallades en regràs, més estretes d'un cap un de l'altre, amb les quals es construeixen les llindes, els arcs i les voltes; 34v, gruix de la paret que forma el costat d'un portal o finestra, intradós; 50v, gruix del mitjà o pedra tallada a escaire per a la construcció.
- emprimen, sa*, 130v, s'emprimen, es refinen.
- enclave*, 29v, enclava, encaix o galze que es fa al voltant d'un portal o d'una finestra per subjectar-hi el bastiment de la porta o de les vidrieres. És el tram curt perpendicular al teuleró d'un portal i que amaga part d'aquest vist des de l'exterior.
- enfado*, 137v, efecte d'enfadar, molèstia, enuig.
- enfadosa*, 57v, que enutja o molesta.
- engast*, 64v, encast.
- engastats*, 19v, pl. d'encastats.
- engauxit*, 56v, regruix a corregir en la superfície d'una peça de construcció, marès o pedra.
- empermodolat*, 19v, empermodolat, que té permòdol.
- enpritador*, 30v, ampritador, ampit, barana.
- enredonint*, 111v, enrodonint, fent tornar redó.
- enserjade*, 21v, ensarjada, encastada.
- enserjat*, 131v, ensarjat, sarja inserida en un arc o volta.
- entorxat*, 41v, entorcillat.
- entraguart*, 127v, entreguard, *estar entreguard* és estar a la mateixa altura.
- entreguards*, 153r, pl. d'entreguard, acció d'entreguardar, observar una cosa segons la línia que passa per dos punts o dos regles paral·lels, per saber si és plana o està a plom.
- entregüerdant*, 153r, entreguardant.
- entrò que*, 6v, fins que; 8r, *entrò*, fins a.
- escaira*, 16v, escaire, instrument en forma de triangle rectangle o compost de dos regles fixos formant angle recte, que serveix per a traçar perpendiculars o per a comprovar si una línia, la cara o costat d'una fusta o d'una pedra, el parament d'una paret, etc., forma angle recte respecte d'una altra.
- escairia*, 13v, esquadra; 21v, qualitat d'escairat o situat en angle recte.
- escans*, 43v, escàs.
- escasà*, 15v, escassà, escarser, que té la curvatura inferior a la del semicercle.
- escursinats*, 117v, pl. d'escorcinat, motllura visible del cap d'un escaló. Tal vegada té relació amb l'escòcia, tipus de motllura còncaua formada per dos quadrants d'arc de cercle de radi diferent, més gran el de la part inferior, i limitada per dos filetons.
- espendide*, 37v, espendida, esplandida.
- espendit*, 29v, espendit, esplandidit.
- estadans*, 46v, pl. d'estadà, estadant.
- estudi*, 122v, cambra, habitació.
- fadrí*, 152r, operari que ha passat tot l'aprenentatge del seu ofici, però que encara no n'és mestre.
- faxuna*, 8v, feixuna, conjunt de branques i arrels d'un arbre.
- fi que, en*, 46v, a fi que.
- filet*, 95v, motllura de secció quadrangular, la sortida de la qual generalment és igual a la seva alçada.
- fondo*, 35v, fondària.

- formeret*, 130r, arc que forma un nervi adossat a la paret que limita una volta.
- formeret de nient*, 130r, començament d'una volta per aresta des d'un racó.
- formeret sobratest*, 130r, motllura que corre sobre l'arc i que és més alt que els altres formerets.
- galant*, 118v, gentil.
- gallart*, 22v, gallard, ben fet.
- gaya*, 153r, gaia, capiample, panna de pedra, més ampla d'un cap que de l'altre, que s'aprofita per omplir un buit.
- girade*, 35v, girada, dit de la paret o portal que fa cantonada o raconada.
- girant*, 24v, lloc en què una cosa gira o canvia de direcció. Aquí s'aplica al girant de claustre.
- gives*, 28v, pl. de giva, braç que parteix del racó d'una volta i arriba a la clau.
- goleta*, 62v, gola, motllura el perfil de la qual té la figura d'una S, amb la concavitat a la part superior i la convexitat a la inferior.
- gombade*, 66v, gombada, bombada.
- gombat*, 68v, bombat, convexitat d'una cosa bombada.
- gòstan*, 8r, guasten, facin malbé.
- garde*, 7r, guarda, mira.
- guarnisa*, 128v, gornisa, cornisa.
- honors*, 6r, pl. d'honor, casa, possessió.
- indústria*, 66v, enginy pràctic.
- intel·ligència*, 64v, comprensió.
- istàntias*, 46v, pl. d'istància, estància, habitació.
- jamés*, 9r, jamai; 27v, principalment.
- jatsia*, 11r, encara que.
- ladesma*, 7r, lledesma, legítima.
- lat a, de*, 53v, al costat de.
- lats de, a*, 10r, al costat de.
- line*, 47v, línia.
- llans*, 9v, llanç, llançament.
- llevor*, 113v, treball.
- lligades*, 64v, pl. de lligada, cadascuna de les pedres sortints que es deixen a l'extrem d'una paret o mur, perquè puguin enqueixalar-se i unir-se amb les de la prolongació de la mateixa paret o mur.
- llinatjes*, 8v, pl. de llinatge, classe, mena, casta.
- mal*, 27v, malament.
- màquina*, 96v, enginy, recurs per a obtenir alguna cosa.
- mengera*, 8r, menjar.
- menudensa*, 117v, menudença, menudència.
- menys de*, 6v, sense.
- mestransa*, 4r, mestrança, mestria.
- mitjans*, 46v, pl. de mitjà, peça de pedra quadrangular usada per a la construcció.
- mitra*, 27v, part superior d'un pilar entre dos arcs que té forma de mitra.
- morabatins*, 6r, pl. de morabatí, impost de monedatge que es pagava cada set anys, de vuit sous de moneda del Regne de Mallorca que s'havia de fer efectiu a la procuració reial pels veïns que tenien un patrimoni superior a les 10 lliures.
- mosoneria*, 49v, moçoneria, maçoneria, obra de pedra picada.
- mujade*, 8r, mujada, mesura agrària que tenia 625 destres quadrats, o sia, aproximadament, 49 àrees, és a dir, 4896 m².
- munteria*, 28v, montea, art de tallar les peces que han de formar un arc o una volta,

- estereotomia.
- murets*, 7r, pl. de muret, merlet, porció de mur supletori que corona o reforça una construcció defensiva.
- naya*, 118v, naia, replà llarg d'una escala feta de volta formada per dos nients.
- nient*, 130r, tipus de formeret en una capella, començament d'una volta per aresta des d'un racó; 118v, cadascun dels començaments de volta per aresta que formen, davall cada replà de certes escales, les dues voltes que s'entrecen.
- norte*, 19v, nord.
- o*, 47v, obertura circular ovalada en una façana, especialment d'església.
- oreyó*, 53v, orelló, peça que surt lateralment d'un objecte, a manera d'agafall.
- païment*, 47v, paviment.
- partidors*, 7v, pl. de partidor, destrador, acanador.
- pedras de fil*, 10v, pl. de pedra de fil, peça de pedreny prim.
- pendent*, 152v, cantó, mitjà, peça de marès de poc gruix en una volta.
- pendenteria*, 130r, plementeria, obra feta de pendants o peces de marès de poc gruix que omple els espais compresos entre els arcs i els nervis d'una volta de creueria.
- peñades*, 108v, pl. de penyada, espai d'una volta entre cada giva o nervi d'una volta de creueria.
- perllongade*, 4v, perllongada, dit de la capella o volta per aresta de forma rectangular.
- perllongat*, 14v, rectangle.
- permòdols*, 19v, pl. de permòdol, peça de pedra que surt d'una paret, a la qual està encastada.
- peudret*, 20v, conjunt de peces col·locades a manera de brancal vertical abans de començar un arc o element de volta, i que en determina l'amplària; 81v, *a peudret*, a plom.
- peyaña*, 42v, peanya, part més ampla de l'estesa d'un escaló d'escala de caragol.
- pitxines*, 66r, pl. de pitxina, petxina, trompa.
- plàtican*, 4r, platiquen, practiquen.
- plàtich*, 4r, pràctic.
- plom*, 26v, direcció en vertical.
- plom, a*, 35v, en línia vertical.
- plomade*, 32v, plomada, aplicació dels ploms per a senyalar la direcció vertical.
- ploms*, 35v, pl. de plom, plomada. En l'expressió “treure o llançar ploms,” aplicar la plomada per a senyalar la direcció vertical.
- plujals*, 6v, pl. de plujal, pluvial.
- poca*, 10v, petita.
- postat*, 7r, empostissat, paret feta de posts.
- poys*, 11r, pols, pl. de poll, pollancre.
- prepòsit*, 4r, propòsit.
- pres de*, 6r, prop de; *pres*, 7r, prop de.
- puis*, 9v, després; 13v, ja que, puix que.
- puix*, 10v, després.
- punt furtat, de*, 15v, dit del punt sense centre fix no subjecte a mida o regla normal; *a punt furtat*, 68v, id.
- puntual*, 24v, exacte.
- puntualitat*, 43v, exactitud.
- quadrats*, 36v, pl. de quadrat, mitjà de marès de forma quadrada de tres palms de llargària i un palm i mig de gruixa.
- quadretjade*, é, 36v, he quadrejada, he escairat.
- quantrafetas*, é, 4r, he contrafet, he imitat, he fet allò mateix que fa un altre.

- quesvulla*, 36v, qualsevol cosa.
- quiscú*, 6r, cadascú; 6r, cada.
- quiscun*, 6r, cada.
- radonàs* (calc del cast.), 39v, redonès, rodonesa.
- rador* (cast.), 50v, redor, voltant, espai que envolta una cosa.
- rael*, 8v, arrel.
- rasabent*, 21v, recebent, salmer, sòcol o regruix que serveix de suport a un arc, volta, etc.; 73v, en un arc, la primera dovella, amb llit inclinat, que inicia l'arrencada.
- raylls*, 8v, rails, pl. de rail, arrel.
- rebasa*, 117v, rabassa, part inferior de l'arrencada d'una escala.
- recalar*, 72r, fer a les barres o muntants d'una porta la regata o cadell on s'ha d'introduir la clavenda.
- recta* (m.), 42v, recte, línia recta.
- regràs*, 15v, inclinació dels llits d'una dovella de llinda respecte a la vertical; 73v, major amplària que tenen les dovelles d'un arc a la part oposada a l'intradós.
- regrasades*, 37v, pl. de regrassada, que té regràs.
- regruxetjen*, 113v, regruixegen, regruixen.
- rejalera*, 10v, regellera, retxillera.
- rejola*, 7r, rajola, maó.
- rellevaments*, 35v, pl. de rellevament, relleu, curvatura.
- rempant*, 145v, rampant, lligadura o nervi que enllaça la clau central amb les claus dels formerets.
- replentar*, 37v, replantar, replantejar.
- resitar*, 16v, recitar, declarar, exposar amb paraules.
- revolt*, 29v, arc, element de construcció corbat situat a la part interior d'un portal, que en planta coincideix amb el gruix de l'esplandit.
- riba*, 10r, al costat de.
- rrespal-lés*, 130r, pl. de respatler, contrafort d'un mur, d'una volta, etc.
- segude*, 42v, seguda, assentament no visible encastat en una escala entre escaló i escaló; 153v, en una volta, assentament del pendent sobre el formeret.
- serca*, 16v, cerca, plantilla en forma de triangle de costats corbats per assenyalar els punts on han d'anar les duelles d'un arc, etc., i que serveix per traslladar el traçat de corbes a una peça de construcció.
- serca de rempant*, 44v, cerca de rampant, tipus de cerca emprat en una escala de caragol per a fer l'aresta i el passamà.
- síndria*, 19v, cíntria, cintra, bastida de fusta que sosté una volta o un arc en construcció, fins que està posada la clau.
- sintell*, 16v, cintell, cintrell, corda, llistó o regle que girant sobre el punt d'un arc o volta en construcció, serveix de guia i entreguard als picapedrers per a col·locar les dovelles amb la inclinació exacta; 15v, curva de l'intradós d'un arc, portal o volta; 15v, radi que defineix un arc o volta.
- so, per*, 47v, per això.
- sobratest*, 130r, sobretest, tipus de formeret a major altura que els altres.
- sofuscades*, 72v, pl. de sofuscada, ofuscada.
- sonfrañ*, 62v, motllura per matar el caire dels nervis d'una volta gòtica nervada.
- sonfreñar*, 112v, sonfranyar, sofranyer, tallar una pedra per a fer-ne una motllura o sonfrany.
- sòtol*, 6v, fonament d'una paret.
- sutzes*, 6v, pl. de sutza, bruta.
- tatxa* (cast.), 57v, falta, imperfecció.

- tercerol*, 164v, tipus de capella amb tres gives i tres penyades.
- tersetjat*, 15v, tercejat, tipus d'arc, finestra o petxina puntegut compartit en tres parts.
- tersetjat, é*, 39v, he tercejat, he dividit en tres parts.
- teularó*, 71v, teuleró, tram perpendicular a l'enclava d'un portal, entre la duella i l'esplandit.
- teyentat*, 153r, tallantat, tallat o rebaixat amb el tallant.
- tou*, 7v, espai buit, obertura, extensió del buit que forma una finestra, portal, etc.
- traçes*, 3r, pl. de traça, dibuix.
- tradosa*, 16v, tradossa, extradós, en un portal o arcada, part superior o cap alt de la dovella.
- tradosade, à de ser*, 50v, ha de ser llavorada la part exterior d'una volta.
- traorsasen*, 79v, traorçassen, torcessin.
- trastistas*, 4r, pl. de tracista, persona que fa traces o dibuixos.
- trast*, 29v, tram, espai delimitat.
- trebuca*, 25v, trabuca, capgira posant la part superior avall; 122v, s'inclina.
- trenquilla* (cast.), 92v, tranquilla.
- tres per dos*, 47v, peça o mitjà de marès d'un palm de gruix. Deu el seu nom al fet que tres pedres senars d'aquest tipus valen com dos cantons.
- tro*, 9r, fins a.
- troch*, 10v, trauc, trau, forat.
- tronera*, 61v, bombardera, petita torre situada a l'angle d'una muralla o d'una torre de defensa.
- trosam*, 120v, trossam, conjunt de trossos, principalment de pedreny trossejat.
- uberta*, 13v, oberta, obertura.
- ull*, 44v, espai buit d'una escala de caragol quan els escalons no formen una ànima central.
- vengudes*, 118v, pl. de venguda, tram d'una escala entre replà i replà.
- vilrey*, 121v, virrei.
- volsós*, 30v, pl. de volsor, dovella, cada una de les pedres, més estreta d'un cap que de l'altre, que componen un arc o una volta.
- volt*, 29v, arc, element de construcció corbat, situat a la part exterior i que en la planta coincideix amb la duella.

Obres citades

- Bernárdez, Enrique. *Introducción a la lingüística del texto*. Madrid: Espasa Calpe, 1982.
- Castellà, J. M. “Les tipologies textuals.” Dins *Lingüística i ensenyament de llengües*. Universitat de València, 1994. 109.
- DIEC* = *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1992.
- DIEC2* = *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 2007.
- DLitCat* = Bou, Endic dir. *Nou Diccionari 62 de la Literatura Catalana*. Barcelona: Edicions 62, 2000.
- Ferrer i Obiols, Maria Rosa. “Les Ordinacions d’en Santacília: la seva influència en el dret civil català vigent i la seva vigència en el dret civil andorrà contemporani.” *Papers de Recerca Històrica* 4 (2004): 10-32.
- Gambús Sáiz, Mercedes. “De l’Art de picapedrer de Josep Gelabert: un testimonio literario de la arquitectura mallorquina del siglo XVII.” *Mayurqa* 22.2 (1989): 777-785.
- Gelabert, Josep. *De l’art de picapedrer*. Palma de Mallorca: Diputació Provincial de Balears/Instituto de Estudios Baleáricos/Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1977.
- GEC* = *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1975.
- GEM* = *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Palma: Promomallorca Edicions, 1989.
- Gregory, M. & S. Carroll. *Language and Situation. Language Varieties and their Social Contexts*. London: Routledge and Kegan Paul, 1978.
- Miralles i Monserrat, Joan. *Corpus d’antropònims mallorquins del segle XIV*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1997.
- . *Antologia de textos de les Illes Balears*. Institut d’Estudis Baleàrics/Publicacions de l’Abadia de Montserrat: Barcelona, 2006-2010. 6 vols.
- Rabasa Díaz. *El manuscrito de cantería de Joseph Gelabert, titulado Verdaderas traças del Art de picapedrer: transcripción, traducción, anotación e ilustración del texto y los trazados, edición a cargo de Enrique Rabasa Díaz*. Madrid: Col·legi Oficial d’Arquitectes de les Illes Balears, Fundación Juanelo Turriano, 2011.
- Ribalta Haro, Jaume. *Dret urbanístic medieval de la Mediterrània*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra/Institut d’Estudis Catalans, 2005.
- Sevillano Colom, Francisco & Juan Pou Muntaner. *Historia del puerto de Palma de Mallorca*. Palma de Mallorca: Diputació Provincial de Balears, 1974.
- Valero, Gaspar. *Els noms de Fora Porta de la ciutat de Mallorca. Toponímia documentada del Terme de Palma (1230-1901)*. Palma: Ajuntament de Palma, 2008.
- Zaforteza y Musoles, Diego. *La Ciudad de Mallorca. Ensayo histórico-toponímico*. Palma: Ajuntament de Palma, 1988. Vol. V.